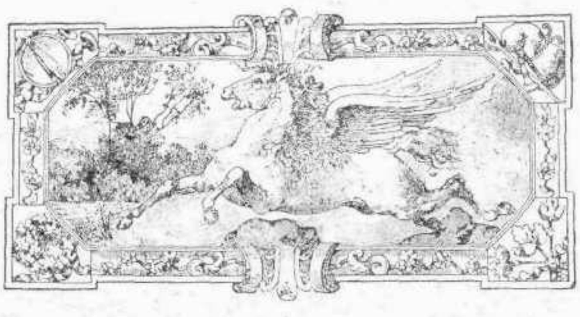

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΠΕΡΙ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

Εἰς τὸ «Ἄστυ» τῆς 16 Μαρτίου τ. ἔ. ὁ Κος Δ..., ἀναφερόμενος εἰς τὴν περὶ Θεοτοκοπούλου διατριβήν μου [1], γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ὁ φίλος ἡμῶν κ. Δημ. Καμπούρογλους γράφει πρὸς ἡμᾶς ὅτι ἄπορον εἶναι πῶς διέφυγε τὴν ἐπιμελῆ ἔρευναν τοῦ συγγραφέως ἡ ὕπαρξις τῆς εἰκόνος τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου (*Musée Espagnol de Paris Nº 295*) γραφείσης παρὰ τοῦ ἰδίου πατρός της, οὕτινος ἡ εἰκὼν κατέχει ἐν τῷ αὐτῷ μουσείῳ τὸν ἀμέσως ἑπόμενον ἀριθμὸν 260. Ὁ αὐτὸς πολυμαθὴς φίλος ἀνακοινόνει εἰς ἡμᾶς ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη εὑρίσκεται λιθογραφημένη εἰς τὸ ἔργον τοῦ *Buchon Atlas des Nouvelles Recherches historiques*».

Ἡ παρατήρησις ὀρθοτάτη. Ὁ 18ος πίναξ τοῦ Ἄτλαντος τοῦ *Buchon* περιέχει πράγματι τὴν «Εἰκόνα τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου», κάτωθι δὲ αὐτῆς μνημονεύεται τὸ *Musée Espagnol de Paris*, ἀρ. 259. Εὐγνωμονῶ πρὸς τὸν Κον Καμπούρογλουν διότι μοῦ παρέχει οὕτω τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναγνωρίσω ὅτι ἀδίκως ἐμέμφθην τὸν Μουστοξείδην, λέγοντα εἰς τὸν *Ἑλληνομνήμονα* (σελ. 274) ὅτι «βλέπει τις ἐν τῷ μουσείῳ *Louvre* ζωγραφίας τοῦ ἡμετέρου Θεοσκοπόλιδος». (γράφε Θεοτοκοπούλου). Ἥμαρτον περιορισθεὶς νὰ βεβαιωθῶ ὅτι μία μόνη εἰκὼν τοῦ Θεοτοκοπούλου ὑπάρχει εἰς τὸ Λοῦβρον ἤδη, ἀλλὰ μὴ ζητήσας συγχρόνως νὰ ἐξακριβώσω ἐὰν ὑπῆρχον εἰς τὸ μουσεῖον τοῦτο εἰκόνες του κατὰ τὸ 1843, ὅτε ἐδημοσιεύθη ὁ *Ἑλληνομνήμων*. Ἡ παραπομπὴ τοῦ Κου Καμπούρογλου εἰς τὸν Ἄτλαντα τοῦ *Buchon* ἐχρησίμευσε πρὸς διόρθωσιν τοῦ λάθους μου.

Δὲν ἕπεται ὅμως, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ἐκ τῶν γραφέντων εἰς τὸ «Ἄστυ», ὅτι «διέφυγε τὴν ἔρευνάν μου» ἡ ὕπαρξις Μουσείου ἰσπανικοῦ εἰς τὰ Παρίσια. Τοιοῦτο μουσεῖον εἰς μάτην ἤθελον ἀναζητήσει σήμερον οἱ τυχὸν ἀναγνώσαντες τὴν παράγραφον ἐκείνην εἰς τὸ «Ἄστυ». Ἀλλ' ὅμως μέχρι τοῦ 1850 ὑπῆρχεν εἰς τὸ Λοῦβρον συλλογὴ Ἰσπανικῶν εἰκόνων, ἀποτελοῦσα τὸ λεγόμενον *Musée Espagnol*. Ἡ συλλογὴ αὕτη δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸ στέμμα ἢ τὸ κράτος. Ἠγοράσθη διὰ χρημάτων τῆς ἰδιαιτέρας περιουσίας τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1835 καὶ 1837. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως τούτου, κατὰ τὸ 1848, καὶ τὸν θάνατόν του, ἐπισυμβάντα κατὰ τὴν 26 Αὐγούστου 1850, οἱ κληρονόμοι του ἀπήτησαν καὶ ἔλαβον (τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1850) τὴν συλλογὴν ὁλόκληρον, τὴν μετέφερον δὲ εἰς Λονδῖνον, ὅπου μετὰ τρία ἔτη ἐπωλήθη εἰς δημοπρασίαν, διασπαρεῖσα μεταξὺ διαφόρων ἀγοραστῶν. Καθ' ἃς πληροφορίας ἠδυνήθην νὰ συλλέξω [1], ὁ βασιλεὺς μετεχειρίσθη πρὸς ἀγορὰν τῶν εἰκόνων τὸν γνωστὸν βαρόνον *Taylor* καὶ τὸν Κον *Dauzats* ἐπιμελητὴν τοῦ Λούβρου, ἐδαπάνησε δὲ πρὸς συγκρότησιν τῆς συλλογῆς τὸ ποσὸν 1,260,000 φράγκων. Τὸ προϊὸν τῆς δημοπρασίας, γενομένης εἰς Λονδῖνον κατὰ Μάϊον τοῦ 1853, ἀνῆλθεν εἰς L 27,635.17.6 ἤτοι φράγκα 690,892 [2].

Ἡ οὕτω πωληθεῖσα συλλογὴ περιελάμβανε 505 εἰκόνας, ἐνῷ εἰς τὸν ἔντυπον κατάλογον (*Notice des tableaux de la Galerie Espagnole exposés dans le Musée Royal, Paris 1838*) περιέχονται ἀριθμοὶ 442 μόνον. Ἔργα ἐκλεκτὰ τῶν ὀνομαστοτέρων Ἰσπανῶν ζωγράφων ἀπετέλουν τὴν πολύτιμον ταύτην πινακοθήκην, περιλαμβάνουσαν μεταξὺ ἄλλων 19 εἰκόνας τοῦ *Velasquez*, 25 τοῦ *Ribera*, 38 τοῦ *Murillo*, 81 τοῦ *Zurbaran* καὶ 8 τοῦ *Goya*. Περιελαμβάνοντο δὲ καὶ αἱ ἑξῆς ὀκτὼ εἰκόνες τοῦ Θεοτοκοπούλου, ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 253—260:

Ἡ προσκύνησις τῶν ποιμένων.

Ὁ Χριστός, μὲ τὰς προσωπογραφίας τῶν δύο δωρητῶν τῆς εἰκόνος.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου.

Ἡ δευτέρα παρουσία.

Ὁ γλύπτης Πομπήιος Λεόνης ἐργαζόμενος τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Φιλίππου Β'.

Εἰκὼν ἄρχοντος.

Εἰκὼν τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου.

Εἰκὼν τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ.

Εἰς τὸν χειρόγραφον κατάλογον, τὸν σωζόμενον εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Λούβρου, καταγράφεται καὶ ἐνάτη εἰκών, παριστῶσα «ἕνα Εὐαγγελιστήν».

Ἡ ἰδίως ἐνδιαφέρουσα ἡμᾶς εἰκὼν «τῆς θυγατρὸς τοῦ Θεοτοκοπούλου», καθὼς καὶ τέσσαρες ἢ πέντε ἄλλαι εἰκόνες του, ἠγοράσθησαν εἰς τὴν δημοπρασίαν τοῦ 1853 ὑπὸ τοῦ Κου *William Stirling*, εὑρίσκονται δὲ καὶ σήμερον ἔτι εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ υἱοῦ του *Sir John Stirling Maxwell*, εἰς *Keir* τῆς Σκωτίας. Ὁ πρῶτος κάτοχος τῆς πλουσίας ταύτης πινακοθήκης ἐδημοσίευσε τρίτομον σύγγραμμα περὶ τῆς Ἰσπανικῆς τέχνης [3]. Εἰς τὴν ἀνατύπωσιν αὐτοῦ, περιλαμβανομένην εἰς

[1] Ἴδε «Ἑστίας» ἀρ. 10 τῆς 13 Μαρτίου 1894.

[1] Ἰδίως ἐκ χειρογράφου σημειώσεως εἰς τὸ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Λούβρου εὑρισκόμενον ἀντίτυπον τοῦ καταλόγου.

[2] Κατὰ τὸν Paul Lefort, Histoire de Peintres, ἡ εἰκὼν τῆς θυγατρὸς τοῦ Greco ἐπωλήθη ἀντὶ L 133, ἤτοι 2325 φράγκων.

[3] *Annals of the Artists of Spain. London 1848.* Ὡς παράρτημα τοῦ βιβλίου τούτου ἐδημοσιεύθη λεύκωμα, ἀλλ' εἰς μόνον 25 ἀντίτυπα, περιέχον καὶ τῆς ἐν λόγῳ εἰκόνος τὴν φωτογραφίαν.

τὰ μετὰ θάνατον ἐκδοθέντα Ἅπαντά του[1], περιέχεται καὶ χαλκογραφία τῆς εἰκόνος «τῆς κόρης τοῦ *Greco*». Τὴν εἰκόνα ταύτην ὁ Stirling θεωρεῖ ὡς τὴν καλλίστην τῆς ὅλης συλλογῆς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰσέτι εἰς τὸ Λοῦβρον ὅτε συνέγραψε τὸ βιβλίον του. Ἰδοὺ πῶς τὴν περιγράφει ἄλλος τεχνολόγος Γάλλος[2]: «Ὡραία κε» φαλή. Μελανόθριξ μὲ δέρμα λευκόν, ὀφθαλμοὶ » μαῦροι μεγάλοι. Στόμα μικρόν, φορεῖ μηλωτὴν » μὲ τρίχας μακράς, λευκὴν μὲ σημεῖα μαῦρα. Τὴν » κεφαλὴν περιθάλλει ἐπιχαρίτως λεπτὸν ὕφασμα » λευκόν, καλύπτον καὶ τὸν λαιμόν. Ἡ λευκὴ αὕτη » ὀθόνη συναρμόζεται θαυμασίως πρὸς τὸ κάλλος » τοῦ προσώπου. Ἀρίστη προσωπογραφία χρωμα» τισμοῦ καλοῦ, διαφέροντος τοῦ συνήθους τεφροει» δοῦς τοῦ Θεοτοκοπούλου ».

Κατὰ τὸν Stirling, εἰς τὴν εἰκόνα «τῆς Διανομῆς τῶν ἱματίων τοῦ Χριστοῦ», τὴν εὑρισκομένην εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς πόλεως Τολέδου, ὁ Θεοτοκόπουλος ἐζωγράφισε ὡς μίαν τῶν τριῶν Μαριῶν τὴν θυγατέρα του «ἐὰν ἦτο ἀληθῶς θυγάτηρ του ἡ νέα τὴν ὁποίαν ἀπεικόνισε εἰς τὴν ἀνωτέρω μνημονευομένην ζωγραφίαν». Ἐζωγραφίσθη δὲ ὁ ἴδιος εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἑκατοντάρχου τοῦ φέροντος τὴν μαύρην πανοπλίαν.

Ξυλογραφίαν τῆς εἰκόνος ταύτης «τῆς θυγατρός τοῦ Θεοτοκοπούλου» ἐδημοσίευσε καὶ ὁ Κος Paul Lefort, κατὰ τὸ 1876, εἰς τὴν ἱστορίαν του τῶν ζωγράφων[3]. Εἰς τὸ περὶ τοῦ ἡμετέρου Δομηνίκου κεφάλαιον παραθέτει ἐκτὸς τῆς ἐν λόγῳ εἰκόνος, τὰς ξυλογραφίας ***τῆς Διανομῆς τῶν Ἱματίων, τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Orgaz, τοῦ ἁγίου Εὐγενίου***, καὶ τῆς εἰκόνος τοῦ ζωγράφου τῆς δημοσιευθείσης εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 10 τεῦχος τῆς «Ἑστίας». Χαλκογραφίαν τῆς τελευταίας ταύτης εἰκόνος ἐδημοσίευσε καὶ ὁ *Stirling*, ἀναφέρων ὅτι τὸ πρωτότυπον εὑρίσκετο τότε εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Λούβρου. Ἡ εἰκὼν αὕτη, ὡς εἴπομεν ἤδη, εὑρίσκεται σήμερον εἰς Σεβίλλην, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ δουκὸς τοῦ *Montpensier*, υἱοῦ τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, εἰς τοῦ ὁποίου, ὡς φαίνεται, τὴν κατοχὴν περιῆλθε μετὰ τὴν εἰς Λονδῖνον δημοπρασίαν. Εἰς τὴν πινακοθήκην τοῦ *Sir John Stirling Maxwell* ὑπάρχει ἄλλη προσωπογραφία τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἔργον τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ, περὶ τῆς ὁποίας ὅμως δὲν ἔχω λεπτομερείας. Εἰς δὲ τὴν Μαδρίτην εἶδα, εἰς συλλογὴν φίλου μου Ἱσπανοῦ καλλιτέχνου, εἰκόνα παριστῶσαν τὸν Θεοτοκόπουλον εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ ἀποδιδομένην ἐπίσης εἰς τὸν ἴδιον.

Ἀλλ' οὔτε εἰς τὴν προλαβοῦσαν μου διατριβὴν ἀνέλαβα, οὔτε τώρα ἀναλαμβάνω τὸ ἔργον τῆς πιστῆς καὶ λεπτομεροῦς καταγραφῆς ὅλων τῶν γνωστῶν εἰκόνων τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας. Ἴσως ὑπάρχουν ἔργα του καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας πινακοθήκας, παρεκτὸς ὅσων ἀνέφερα. Ἐντὸς τῆς Γαλλίας αὐτῆς, παρέλειψα νὰ σημειώσω ὅτι καὶ τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως *Avignon* περιέχει εἰκόνα του, παριστῶσαν τὸν ἅγιον Δομήνικον παραλαμβάνοντα ἐκ τῶν χειρῶν τῆς Θεοτόκου τὸ κομβολόγιον[1]. Ἡ Παναγία κάθηται ἐντὸς νέφους μεταξὺ δύο ἀγγέλων, κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην τὸ τέκνον της. Δεξιόθεν εἰκονίζονται γονυπετεῖς ὁ ἅγιος Ἀντώνιος καὶ ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος, ἀριστερόθεν δὲ ἡ ἐκ Σιέννης Ἁγία Αἰκατερίνη.

Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν εἰς δημόσια μουσεῖα περιεχομένων εἶναι σχετικῶς εὔκολος. Πολὺ δυσκολωτέρα ἡ καταγραφὴ τῶν εἰς ἰδιωτικὰς συλλογάς, αἱ ὁποῖαι ἄλλως διασκορπίζονται ἐνίοτε διὰ τῆς δημοπρασίας, καθὼς καὶ ἡ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Φιλίππου. Οὕτω, τὴν 25 τοῦ λήξαντος Ἀπριλίου ἐπωλήθη εἰς τὸ δημοπρατήριον τῶν Παρισίων *(hotel Drouot)* εἰκὼν τοῦ Θεοτοκοπούλου ἀνήκουσα εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ διασήμου Γάλλου ζωγράφου *Millet*. Παριστᾷ ἐπίσκοπον καθολικόν, καθήμενον ἐνώπιον τραπέζης σκεπασμένης μὲ τάπητα ἐκ βελούδου κοκκίνου. Ὁ ἐπίσκοπος ἀνυψοῖ εὐλαβῶς τὸ βλέμμα πρὸς ἄγαλμα τῆς Παναγίας λευκὸν ἐπὶ τοῦ τοίχου, εἰς τ' ἀριστερά του, ὡς ἐπικαλούμενος τὴν ἔμπνευσίν της προτοῦ ἀρχίσῃ, ἢ ἐξακολουθήσῃ νὰ γράφῃ. Κατὰ τὸν κατάλογον τῆς δημοπρασίας, ὁ *Millet* ἐξετίμα μεγάλως τὴν εἰκόνα. Ἐκρέματο πλησίον τῆς κλίνης του, κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν του ἀσθένειαν ἔλεγε πρὸς φίλον του: «Ἰδοὺ εἰκὼν τῆς ὁποίας » ὁ ζωγράφος μόλις εἶναι γνωστὸς ἐδῶ. Καὶ ὅμως » ὀλίγας ζωγραφίας γνωρίζω τὰς ὁποίας νὰ ἐκτιμῶ » — δὲν λέγω περισσότερον, ἀλλὰ — ὅσον αὐτήν. Ὁ » δυνηθεὶς νὰ ζωγραφίσῃ ἔργον τοιοῦτο ἦτο ἄνθρω» πος μεγάλης ἀξίας ».

Ὁ ἔπαινος τοῦ *Millet* ἐπισφραγίζει ὅσα παρ' ἄλλων κριτῶν ἀνέφερα ἤδη περὶ Θεοτοκοπούλου. Καὶ ὁ Κος *Paul Lefort*, εἰς τὸ πέρυσι ἐκδοθὲν σύγγραμμά του[2], ἐξ ἴσου εὐφήμως ἀποφαίνεται περὶ αὐτοῦ. « Καίτοι ἄνισος, ἐπιλέγει, ἦτο ἀναντιρρήτως » εἷς τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων νεωτεριστῶν με» ταξὺ ὅλων τῶν ζωγράφων . . . Ἀλλόκωτος ἐνίοτε, » ἐξήσκησεν ὅμως μεγάλην ἐπίδρασιν ἐν Ἱσπανίᾳ, » ἐγκαινιάσας σχολὴν ζωγραφικῆς χαρακτηριζομέ» νην ἐκ βαθυτάτου θρησκευτικοῦ αἰσθήματος συν» δυαζομένου μὲ ἄκραν τῆς πραγματικότητος ἀπει» κόνισιν. Ὁ ξένος οὗτος δικαιοῦται νὰ συγκατα» ριθμηθῇ μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων καλλιτεχνῶν » τῆς Ἱσπανίας ».

[1] *The Works of Sir W. Stirling Maxwell* (6 τόμοι) *London* 1890. Τὸν τίτλον *Sir* ἀπέκτησεν ὁ συγγραφεὺς μετὰ τὸ 1848.

[2] A. Lavice. Revue des Musées d' Angleterre, catalogue raisonné des peintures et sculptures exposées dans les galeries publiques et particulières et dans les églises. Paris 1867. Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸν γενικὸν τοῦτον κατάλογον δὲν ἀναφέρονται εἰκόνες τοῦ Θεοτοκοπούλου ὡς εὑρισκόμεναι εἰς ἄλλην τινὰ συλλογὴν ἐν Ἀγγλίᾳ.

[3] Histoire des Peintres. École Espagnole. Greco chez Raynouard, Paris.

[1] Ὡς γνωστόν, ὁ ἅγιος Δομήνικος εἰσήγαγεν εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν *l'institution du rosaire*, τὴν χρῆσιν δηλαδὴ τοῦ Κομβολογίου ὡς μέσον προσευχῆς πρὸς δόξαν τῆς Παναγίας. Ὁ προσευχόμενος ὀφείλει ν' ἀπαγγείλῃ κατὰ δεκαπέντε δεκάδας τὸ «χαῖρε κεχαριτωμένη», προτάσσων ἑκάστης δεκάδος τὸ «Πάτερ ἡμῶν».

[2] La Peinture Espagnole. Quantin, Paris.

Καὶ ὁ *Théophile Gautier*, ἐνῷ ἐξ ἑνὸς τὸν ἀποκαλεῖ ἀλλόκοτον καὶ ἰδιότροπον, τὸν ἀνακηρύττει ἐξ ἄλλου μέγαν ζωγράφον, ἀνευρίσκων πολλὴν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν καλλιτέρων εἰκόνων τῆς δευτέρας του περιόδου καὶ τῶν ρωμαντικῶν ζωγραφιῶν τοῦ *Delacroix*[1]. «Ἡ ἐλαττωματική του » ἐνεργητικότης, ἐπιλέγει, ἡ νοσώδης δύναμίς του, » μαρτυροῦν τὴν δεινότητα τοῦ καλλιτέχνου ἢ καὶ » τὴν ἔξοχον τοῦ παράφρονος εὐφυΐαν. Ὀλίγαι εἰ» κόνες μὲ ἐφείλκυσαν ὅσον αἱ ἰδικαί του, διότι καὶ » εἰς τὰς χειροτέρας ὑπάρχει τι τὸ ἀπροσδόκητον, » τὸ ὑπερβαῖνον τὰ ὅρια τοῦ δυνατοῦ, εἰς τρόπον, » ὥστε ἐνώπιον αὐτῶν ἐξίσταταί τις καὶ τρέπεται » εἰς ρεμβασμούς[2] ».

Τὸ ἀλλόκοτον τοῦτο καὶ ἰδιότροπον τοῦ Θεοτοκοπούλου, ἡ ἀνισότης τῶν ἔργων του, ἡ διττὴ φάσις τῆς ἰδιοφυΐας του, καθιστοῦν ἐπιθυμητοτέραν ἔτι τὴν ἀνεύρεσιν εἰδήσεων περὶ τῶν τῆς ζωῆς του. Ἡ βιογραφία του ἠδύνατο νὰ ἐπεξηγήσῃ τὴν ψυχολογικήν, οὕτως εἰπεῖν, ἐξέλιξιν τῆς τέχνης του καὶ νὰ ἐπιχύσῃ φῶς εἰς τὸ μυστήριον τῶν ἰδιοτροπιῶν του. Ἀλλ' ὡς ἀνέφερα ἤδη, ὀλίγιστα περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν[3], ἡ δὲ λεγομένη εἰκὼν τῆς θυγατρός του οὐδὲν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα προσθέτει. Ὡς εἴδομεν, ὁ *Stirling* οὐδόλως παραδέχεται ὡς βέβαιον ὅτι ἡ εἰκὼν παριστᾷ ἀληθῶς τὴν θυγατέρα τοῦ ζωγράφου. Ἴσως ἔχεται ἀληθείας ἡ περὶ τούτου παράδοσις. Πιθανώτατον ὅτι ὁ εὐειδὴς καλλιτέχνης εἶχε θυγατέρα ὡραίαν καὶ ὅτι τὴν μετεχειρίζετο ὡς πρότυπον. Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν γραψάντων περὶ αὐτοῦ συγχρόνων Ἱσπανῶν ἀναφέρει τι περὶ θυγατρός του, καθόσον γνωρίζω· παρόμοιαι δὲ ἀδέσποτοι παραδόσεις ὑπάρχουν καὶ δι' ἄλλων ζωγράφων τὰ πρότυπα[4]. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Τολέδου κρύπτονται ἴσως αἱ ζητούμεναι περὶ τοῦ βίου του πληροφορίαι, μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ὥρα τῆς ἀναδιφήσεώς των. Ἐνδέχεται ἡ ὥρα αὕτη νὰ μὴ βραδύνῃ, καθόσον ἐκ διαφόρων σημείων φαίνεται ὅτι ἡ προσοχὴ τῶν ἐρασιτεχνῶν ἤρχισε στρεφομένη πρὸς τὸν μέχρι τοῦδε ἄγνωστον σχεδὸν ἐκτὸς τῆς Ἱσπανίας ζωγράφον τοῦτον. Πλήρης περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων του μονογραφία ἤθελε βεβαίως συντελέσει πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς φήμης του. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν τὴν συγγραφήν της ἀνελάμβανε συμπατριώτης τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου!

Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως μανθάνω ἐκ τοῦ «Ἄστεως» ὅτι ὁ ἡμέτερος Κος Σκουλούδης εἶναι κάτοχος εἰκόνος τοῦ Θεοτοκοπούλου. Ὑπάρχει τοὐλάχιστον μία εἰκών του εἰς τὴν πατρίδα του!

Κατὰ παραδρομήν, μὴ διορθωθεῖσαν ἐγκαίρως, ἐτυπώθη εἰς τὴν προλαβοῦσαν μου διατριβὴν τὸ ὄνομα τοῦ Τιτιανοῦ ἀντὶ τοῦ Βελάσκες, ὡς μεταχειριζομένου καὶ ἐκείνου πέντε μόνον χρώματα περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του. Ὁ *Velasquez* ἦτο τρόπον τινὰ ἔγγονος τοῦ Θεοτοκοπούλου, καθὸ χρηματίσας μαθητὴς ἑνὸς τῶν μαθητῶν του, τοῦ *Luis Tristan*.

Πρὸ ὀλίγων μόνον ἡμερῶν περιῆλθεν εἰς γνῶσίν μου ἡ εἰς τὸ ἐφετεινὸν ἡμερολόγιον τοῦ Κου Σκόκου καταχωρισθεῖσα διατριβὴ τοῦ Κου Γ. Μαυρογιάννη περὶ τοῦ Θεοτοκοπούλου καὶ δύο ἄλλων ὁμοτέχνων του. Ἄλλως θὰ παρέπεμπα εἰς αὐτὴν ἀντὶ νὰ ἐπαναλάβω ὅσα ἐκ τῶν αὐτῶν πηγῶν καὶ οἱ δύο ἠρύσθημεν. Ἐλπίζω ὁ ἁρμοδιώτατος πρὸς ταῦτα Κος Μαυρογιάννης νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον, μεταδίδων εἰς ἡμᾶς πληροφορίας καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν. Παρεκτὸς τῶν εἰς Ἰταλίαν διαβιωσάντων, μνημονεύεται καὶ ἄλλος Ἕλλην ζωγράφος ἐργασθεὶς ὡς ὁ Θεοτοκόπουλος εἰς Ἱσπανίαν, ἀλλ' οὔτε τὴν ἀξίαν ἐκείνου ἔχων, οὔτε τὴν δόξαν του ἀποκτήσας. Ὠνομάζετο Πέτρος Σεραφεὶμ — Pedro Serafin[1] — ἐπελέγετο δὲ καὶ αὐτὸς *Ἕλλην* = *el Griego*. Κατῴκει εἰς Βαρκελώνην ὅπου ἐξήσκει τὴν τέχνην του. Κατὰ τὸ 1563 ἀνέλαβε διὰ συμβολαίου τὴν διὰ ζωγραφιῶν διακόσμησιν τῶν θυρῶν τοῦ ὀργάνου εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς πόλεως Ταρραγόνης. Καὶ ἔξωθεν μέν, ὅτε δηλαδὴ ἦσαν κλεισταὶ αἱ θύραι τοῦ ὀργάνου, παρέστησε τὸν Εὐαγγελισμόν, — ἔσωθεν δέ, ὅτε ἠνοίγοντο αἱ θύραι, ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς φύλλου ἐφαίνετο ἡ ἀνάστασις, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ. Ἄνωθεν τοῦ ὀργάνου ἦσαν ζωγραφισμέναι ἡ Πίστις, ἡ Ἐλπὶς καὶ ἡ Ἀγάπη, πρὸς δὲ ἡ Θεοτόκος, ἡ ἁγία Θέκλα καὶ ἡ ἁγία Αἰκατερίνη. Ἄλλας εἰκόνας τοῦ ζωγράφου τούτου δὲν ἀναφέρει ὁ *Bermudez*, ἀλλ' οὔτε περὶ τῆς καταγωγῆς του λέγει τι.

Ὁ *Bermudez* μνημονεύει καὶ ἄλλον Ἕλληνα, σύγχρονον τοῦ Σεραφείμ, τὸν Νικόλαον *de la Torre*. Μετεσκεύασε ἄρά γε οὗτος τὸ ὄνομά του ἐπὶ τὸ ἱσπανικώτερον, ἢ κατήγετο ἐκ φράγκων; ὁπωσδήποτε, ἀναφέρεται ὡς Ἕλλην ἐκ Κρήτης. Ἐπηγγέλλετο τὸν καλλιγράφον καὶ κοσμηματογράφον, ὡς τοιοῦτος δὲ παρελήφθη κατὰ τὸ 1572 ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β' εἰς τὸ Ἐσκοριάλ, πρὸς ἀντιγραφὴν Ἑλληνικῶν χειρογράφων. Κατὰ τὸ 1574 τῷ ἐδόθη ἡ ἄδεια νὰ διαμένῃ εἰς Σεγοβίαν, πατρίδα τῆς συζύγου του ἀσθενούσης, ἐξακολουθῶν ἐκεῖ τὴν ἐργασίαν του. Τὸ δὲ 1579 ἐπέστρεψεν ἐπ' ἀδείᾳ εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς ἐκκαθάρισιν καὶ περιλαβὴν τῆς περιουσίας του. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ Ἐσκοριὰλ διέμεινε εἰς Ἱσπανίαν μέχρι τοῦ 1612, ὁπότε μετηνάστευσεν εἰς Νεάπολιν.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

[1] Τὴν παραβολὴν ταύτην εἴδομεν ὅτι παραδέχεται καὶ ὁ *Laudrin*, χωρὶς ὅμως νὰ μνημονεύῃ τὸν *Théophile Gautier*.

[2] Voyage en Espagne. Ἴδε σελ. 43 καὶ 189.

[3] Γνωρίζομεν μόνον ὅτι ἔζη μεγαλοπρεπῶς καὶ ἐδαπάνα ἀφειδῶς ὅσα ἐκ τῆς τέχνης του ἐκέρδιζε. Λέγεται ὅτι εἶχε εἰς τὸν οἶκον του μουσικοὺς μισθωτοὺς διὰ νὰ τὸν διασκεδάζουν παίζοντες ἐνῷ ἐγεύετο. Ἀποτέλεσμα τῆς σπατάλης του ἦτο ὅτι ἀποθνήσκων ἀφῆκε εἰς τοὺς κληρονόμους του ὡς μόνην περιουσίαν διακοσίας ἀτελειώτους εἰκόνας του. Ἴδε Lefort, Histoire des Peintres.

[4] Εἰς ὅσα περὶ τοῦ υἱοῦ του Μανουὴλ ἀναφέρω, ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅτι σώζονται ὀλίγαι εἰκόνες ἀντιγραφεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ, μαρτυροῦσαι ὅτι ἐδιδάχθη καὶ τὴν ζωγραφικήν· ὄχι ὅμως νομίζω οὐδεμία πρωτότυπος εἰκών του.

[1] Ἴδε τὸ λεξικὸν τοῦ Bermudez.

ΚΙΜΩΝ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ[1]

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

Ϛ'.

Παρῆλθον ἓξ ἔτη.

Κατέκτησεν ἤδη τὰ διακριτικὰ σήματα τοῦ λοχίου ὁ Κίμων Ἀνδρεάδης, ἀλλὰ καὶ νόσον ὀδυνηρὰν καὶ δυσίατον, τὴν μισανθρωπίαν, νόσον ἡ ὁποία ἐπάγεται τὴν δεινὴν ἀναιμίαν πάσης γοητείας καὶ πάσης ἐλπίδος, διότι, οἴμοι, παρουσιάζει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν πρόσωπα καὶ πράγματα ὑπὸ τὴν ἀληθῆ, τὴν πραγματικὴν αὐτῶν μορφήν.

Ἀνέλυε τὸν παρελθόντα βίον του, ἀπὸ τῆς κοιτίδος μέχρι τῶν συγχρόνων αὐτοῦ θλίψεων, καὶ ἔβλεπεν ὅτι ἠδικήθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὑπὸ τῆς μοίρας, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Κατεπανιστᾷ τὴν ψυχήν, ἡ συνείδησις τόσων θλίψεων συγκεντρωθεισῶν ἐπὶ μιᾶς μόνης ὑπάρξεως, ἐν ᾧ χρόνῳ ἡ χαρὰ καὶ ὁ γέλως εἶναι ὁ κλῆρος τόσων ἄλλων, πολὺ ὀλιγώτερον αὐτοῦ ἀξίων τῆς εὐτυχίας.

Ἀλλὰ πολὺ ἀτελῶς βολιδοσκοπεῖ τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν ὁ ὑπολαμβάνων τὴν μισανθρωπίαν, ὡς μῖσος κατὰ τῶν ἀνθρώπων.

Οἴμοι! Ὑπὸ τὸ πέτρωμα τὸ τραχύ, τὸ ὁποῖον περιβάλλει τὸν μισάνθρωπον, θὰ ἀνεύρετε πάντοτε καρδίαν ἁβράν, συμπαθῆ, ἥτις πολὺ ἠγάπησε, πολὺ ὑπέφερε, τὴν ὁποίαν βαθύτατα ἔπληξαν τραύματα καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις ἐπιούσιος ἄρτος εἶναι πάντοτε τὸ ἀγαπᾶν.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ μισανθρωπία δὲν εἶναι μῖσος κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ φόβος τῆς μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίας· φόβος, ὑφ' οὗ καταλαμβάνονται πάντες ὅσους παρακολουθεῖ ἐν τῷ βίῳ ἡ ἀρὰ τῆς ἐν παντὶ ἀποτυχίας, καὶ οἵτινες ὀχυρόνουν τὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν πικράν των ἀποθάρυνσιν ἐν τῇ μονώσει. Ὢ! Μὴ βάλετε ποτὲ λίθον κατὰ τῶν μισανθρώπων τούτων, μὴ τοῖς καταλογίζετε εἰς ἀγριότητα ψυχῆς τὰς ἀπομονωτικὰς αὐτῶν τάσεις. Μὴ ὑπολαμβάνετε ὡς κρυψίνοιαν τὴν σιωπήν των, οὐδὲ ὡς μοχθηρίαν τὸν πρὸς τὴν μόνωσιν ἔρωτα αὐτῶν. Ὀρθῶς ἐρρήθη, ὅτι πολλάκις τοῦ μισανθρώπου ἡ ὀδυνηρὰ κραυγή, αὐτὴ ἡ βλασφημία δὲν εἶναι εἰμὴ ὁ ἄγχων στεναγμός, ὁ λοίσθιος ῥόγχος συντριβείσης καρδίας.

Τοιαύτη ἦτο καὶ τοῦ Κίμωνος Ἀνδρεάδου ἡ μισανθρωπία, ἥτις ὄχι μόνον δὲν ἐνέκρωσε τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ σπέρματα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐξέθρεψε καὶ ἐνίσχυσεν αὐτά. Διότι ἀγαθότης ἄπειρος, ἄπαυστος, ἀνέβλυζεν ἄνευ διακοπῆς ἀπὸ τῆς μεγάλης αὐτοῦ καρδίας, ἐκχύνουσα περὶ αὐτὸν ἐπὶ παντὸς πάσχοντος, ἐπὶ παντὸς ἀδυνάτου, ἐπὶ παντὸς θλιβομένου ποταμοὺς τρυφερότητος, οἴκτου, φιλανθρωπίας. Καὶ τότε ἐν τῷ ταπεινῷ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας του, καὶ βραδύτερον πρὸ πάντων, ὅτε ἀνῆλθε βαθμίδας τινὰς ἐν τῇ κλίμακι τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας, ἀμύθητος χαρὰ ἦτο δι' αὐτόν, μεθ' ὅλην τὴν αὐστηρότητα, ἣν τῷ ὑπηγόρευε τὸ καθῆκον, νὰ ἀποδίδῃ πρὸς τοὺς κατωτέρους του, τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς ἀπροστατεύτους, εἰς εὐμένειαν, ἐπιείκειαν καὶ στοργήν, ὅλην τὴν εἰδεχθῆ τυραννίαν, δι' ἧς τὸν εἶχον περιβάλει οἱ ἀνώτεροί του. Συνήθως ὅλως ἀντιθέτως οἱ δοκιμασθέντες ὑπὸ τῆς τυραννίας, τῆς σκληρότητος, τῆς ἀδικίας τῶν ὑπὲρ αὐτοὺς ἐν τῇ κοινωνικῇ κλίμακι, ἀνακουφίζονται ἐκτίοντες τὰ ἀντίποινα εἰς τοὺς ὑπ' αὐτούς, καὶ ἐκχέοντες τὴν συγκεντρωθεῖσαν αὐτῶν χολὴν κατ' ἄλλων θυμάτων. Ἀλλ' ἡ ταπεινὴ αὕτη ἐκδίκησις, εἶναι ἡ ἱκανοποίησις τῶν μικρῶν, τῶν ἀδυνάτων, τῶν νοσηρῶν ψυχῶν.

Ὁ δὲ Κίμων Ἀνδρεάδης, ὡραῖος, ἰσχυρὸς τὸ σῶμα, εἶχε καὶ τὴν ῥαδινήν, τὴν εὔρωστον, τὴν ῥοδόχρουν καλλονὴν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀγαθότητα τὴν ἐνεργόν, ἥτις ἦτο δι' αὐτὸν κίνητρον πρὸς πράξεις γενναίας, ἀφ' ὧν μόνων ἤντλει ἔτι τὴν χαράν. Πρὸς ἕνα μόνον ἦτο κακὸς ὁ ταλαίπωρος νέος· πρὸς ἕνα μόνον ἐφέρετο ὡς πρὸς ἐχθρόν· πρὸς ἑαυτόν. Διότι ἑαυτὸν ἐβασάνιζε διὰ τῆς ὑπεραισθησίας τῆς ψυχῆς του, μεγεθύνων δι' αὐτῆς τῆς τύχης τὰς ἐναντιότητας, ὡς δι' ἰσχυροῦ φακοῦ καὶ ἐντείνων τὴν ἐξ αὐτῶν ὀδύνην.

Ζ'.

Ἐκεῖ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Ὄθρυος, ὅπου αἱ κορυφαὶ αὐτῆς ἁπλοῦνται εἰς ἐπίμηκες ὀροπέδιον, ἀκανόνιστον, ἐπικλινές, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὰ κράσπεδα τοῦ ὄρους κατέρχονται πρὸς τοῦ Δομοκοῦ τὴν πεδιάδα, μεταξὺ τῶν σταθμῶν Δερβὲν Φούρκας καὶ Δερβὲν Καρυᾶς τῆς παλαιᾶς ὁροθετικῆς γραμμῆς, ἁπλοῦται ἀπὸ πολλοῦ ἤδη τὸ σκότος χειμερινῆς νυκτός, σκότος ἀραιὸν συγκερώμενον, ὑπὸ ἀνέφελον στερέωμα, ἀπὸ τὴν παλλομένην ἀναλαμπὴν τῶν ἀστέρων, ἥτις φωτίζει ἀμυδρῶς τὴν δαψιλῆ τοῦ τοπίου βλάστησιν ἐκ δρυῶν, πρίνων καὶ κομάρων, τῶν ὁποίων τὰ ποικίλα, τὰ ἀκανόνιστα σχήματα, ὁμοιομόρφως βαθύτερρα χρωματίζουν αἱ ἄτονοι αὐτῶν μαρμαρυγαί.

Ὑπνώττει σιγῶσα ἡ φύσις καὶ μόνοι τῆς νυκτὸς οἱ ἀόριστοι, οἱ ἀδιάγνωστοι στεναγμοὶ προσπίπτουν εἰς τὴν φαντασίαν μᾶλλον ἢ τὴν ἀκοὴν ποικιλλόμενοι ὁτὲ μὲν ὑπὸ τῆς θρηνώδους τοῦ βύα κραυγῆς, ὁτὲ δὲ ὑπὸ τῆς πενθίμου ὑλακῆς τοῦ θωός, αἵτινες προσδίδουν εἰς τὰ σιωπηλὰ σκότη χροιάν τινα ζωῆς, τῆς ζωῆς ἣν ἐξυφαίνει τῶν νυκτοβίων ἡ ἀφύπνισις.

Καὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἡ σελήνη μηνοειδής, ἐρυθρά, ἀνέρχεται βραδεῖα ἄνωθεν τοῦ φυλλώματος σκορπίζουσα φῶς θαμβόν, ἄτονον, ἐπὶ τοῦ τοπίου.

Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτο, ἠσκημένον βλέμμα θὰ διέκρινε μεταξὺ τῶν θάμνων ποῦ τὴν λάμψιν ὅπλου, ποῦ τεφρόχρους μανδύας συμφυρομένους ἐν ὁμοιομόρφῳ χρωματισμῷ μετὰ τοῦ φυλλώματος, ποῦ τὴν σκιαγραφίαν ἀνθρωπίνων κεφαλῶν προκυπτουσῶν μετὰ προφυλάξεως ἀπὸ τῶν θάμνων πρὸς τὴν ἑλικοειδῆ ἀτραπόν· καὶ ἠσκημένον οὖς θὰ ἀντελαμβάνετο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στεναγμοῦ τῶν ὑπὸ ἐλαφρᾶς πνοῆς ῥιπιζομένων κλάδων, ψιθύρους ἀνθρωπίνης λαλιᾶς καὶ ἐνίοτε τὸν ξηρὸν ἦχον τῆς προστριβῆς ξιφολόγχης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐξ ἀπροσέκτου κινήσεως τῶν ἐκεῖ ἐλλοχώντων. Ἀπόσπασμα στρατιωτικὸν ἐπιτελεῖ τὴν ἐνέδραν ταύτην, ἐλλοχῶν ἑκατέρωθεν ἀτραποῦ, ἥτις διὰ τῶν κλιτύων τῆς Ὄθρυος ἄγει πέραν τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων.

1 Ἴδε σελ. 215.

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ διοικοῦντος τὸ ἀπόσπασμα ἀνθυπολοχαγοῦ θὰ ἀνεύρετε τὴν γνώριμον μορφὴν τοῦ Κίμωνος Ἀνδρεάδη.

Ἐν ἔτει 1856 δέκα ἀπὸ τῆς κατατάξεως αὐτοῦ ἔτη καὶ ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνέδρας ταύτης κατέκτησε τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τὸν βαθμόν.

Κατέκτησεν εἶναι κυριολεξία, διότι δὲν τὸν ἀπέκτησεν ἐν τῇ τυπικῇ ζωῇ τοῦ στρατῶνος, ἐν τῇ ῥαστώνῃ τοῦ βίου τῶν πόλεων.

Ἀπὸ ἐτῶν, μόλις ἐγένετο ὑπαξιωματικός, ἐπεζήτησε τὴν μεταβατικὴν ὑπηρεσίαν.

Τὸν ἔπνιγε τῶν πόλεων ὁ βίος· ἐκτὸς δὲ τῶν ἰδίων αὐτοῦ περιστάσεων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ μελαγχολία καὶ αἱ ἀπομονωτικαὶ τάσεις του ἐπεζήτουν τροφὴν ἐν τῷ βίῳ τῶν ὀρέων καὶ τῶν δασῶν, ἐν τῇ διαρκεῖ μεταλλαγῇ ἐντυπώσεων καὶ ἐν ταῖς περιπετείαις τῶν κινδύνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τοῦ στρατιώτου τὴν ζωήν, ἐν τῇ μονοτόνῳ τυπικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἐν τῷ ἀκινητοῦντι τενάγει τῆς ἀπραξίας καὶ τῆς ῥαστώνης. Ἔβλεπεν ὅτι ὁ στρατὸς ὀξειδοῦται ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ὡς αἱ ἀκινητοῦσαι μηχαναί.

Ἡ λῃστεία ὑπερεκχειλίζουσα τότε παρεῖχεν εὐρὺ στάδιον εἰς τὸ ῥιψοκίνδυνον αὐτοῦ.

Ἐν τῷ κινδύνῳ τότε ὁ ἀνὴρ οὗτος ὁ ὁποῖος ἐνεσάρκονεν ἐν τῇ γλυκείᾳ αὐτοῦ μορφῇ τὴν ἤρεμον, τὴν γαλήνιον καλλονήν, εἰς τὸ στόμα τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὰ τὰ στρατιωτικὰ προστάγματα, ἀντὶ τοῦ ἀγρίου τόνου τοῦ προσομοιάζοντος βλασφημίαν, ἐνεῖχον μελῳδίαν τινὰ πειστικῆς παρακελεύσεως, ἀπεθηριοῦτο. Ἤρκει μόνον νὰ ἦναι καὶ αὐτὸς ἐν τῇ πρώτῃ τοῦ κινδύνου γραμμῇ.

Καὶ ἦσαν πολὺ ἀγριώτεροι οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν μαχῶν. Ποσάκις κατὰ τὰς παγερὰς νύκτας ἐντὸς δρυμῶν καὶ φαράγγων διεσταύρονε τῆς καραβίνας αὐτοῦ τὴν ἀστραπήν, πρὸς τὴν ἀστραπήν, ἣν ἐξήμει τὸ καριοφίλι τοῦ λῃστοῦ, ποσάκις ἐρχόμενος εἰς χεῖρας πρὸς τὰς ἀποθηριωμένας ἐκείνας ὑπάρξεις, ἐφόνευεν ἢ συνελάμβανε λῃστὰς διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρός, ποσάκις ἔσωσεν αἰχμαλώτους μίαν στιγμὴν πρὸ τῆς κρεουργίας!

Οὐδεὶς ἤθελεν ἀναγνωρίσει τὸν Κίμωνα τὰς στιγμὰς ἐκείνας. Ἡ φωνή του ἦτο βρυχηθμὸς καὶ ἡ ὠρθωμένη κόμη του, χαίτη λέοντος. Ἀλλ' ἡ μέθη αὐτὴ ἦτο στιγμιαία. Ἅμα τῇ παρελεύσει τοῦ κινδύνου παρήρχετο καὶ αὐτή, ἡ δὲ γαλήνη ἐκυριάρχει πάλιν τῆς ἠρέμου μορφῆς του καὶ μόνον αἴσθημα οἴκτου βαθὺ τῷ ἐνέπνεεν ὁ ἀφωπλισμένος, ὁ τραυματίας κακοποιός, ἐν τῷ ὁποίῳ μόνον τὸν πάσχοντα ἄνθρωπον ἔβλεπεν ἐφεξῆς, τὸν ὁποῖον καὶ περιέθαλπε μετὰ πόνου καὶ οἰκτίρμονος συμπαθείας.

Καὶ ἐν τῇ μεταβατικῇ ὑπηρεσίᾳ διεισέδυ ἐν αὐτῷ βαθυτέρα ἡ συνείδησις τῆς ἀνθρωπίνης ἀδικίας. Ἔβλεπε τὰς ἁρπαγάς, τὰς δῃώσεις, τῶν ἀθῴων τὰ βασανιστήρια, δεινά, ἅτινα ἐν ἐλαχίστῳ μέτρῳ ἠδύνατο νὰ προλαμβάνῃ καὶ καταστέλλῃ ὁ ταπεινὸς βαθμοφόρος. Ἔβλεπε πολλάκις τοὺς ἀνωτέρους του οἰκειοποιουμένους καὶ συγκομίζοντας τοῦ ἡρωϊσμοῦ του τοὺς καρπούς. Ἀλλὰ τοῦτο ἐλάχιστα τὸν ἠνώχλει. Βδελυγμίαν τῷ ἐνέπνεε καὶ μόνη ἡ ἰδέα ὑλικῆς ἀμοιβῆς διὰ τὸν φόνον λῃστῶν, τὰς δὲ ἠθικὰς ἀμοιβὰς ἐθεώρει κατωτέρας ἑαυτοῦ, διότι ἔβλεπε πῶς καὶ εἰς τίνας ἀπενέμοντο. Συνήθισε εἰς μόνην τὴν ἐκ τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ καθήκοντος ἡδονὴν νὰ ἀποβλέπῃ καὶ διὰ τοῦτο ᾐσθάνθη κατάπληξιν μᾶλλον ἢ χαράν, ὅταν εἷς ἀρχηγὸς τοῦ μεταβατικοῦ, καρδία εὐθεῖα, στρατιώτης ἔντιμος, προέστησεν ἀμειώτους τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις του καὶ ἐπέτυχεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ.

Μήπως, διελογίζετο, παρεγνώρισα, μήπως ἐσυκοφάντησα τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν; Καὶ πάλιν τῆς συνειδήσεως οἱ ἔλεγχοι ἐδηλητηρίαζον τὴν χαράν του ἐν γλυκυπίκρῳ κράματι βαθείας πρὸς τὸν εὐεργέτην του εὐγνωμοσύνης.

Καὶ ὅμως τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ' ἣν τὸν ἐπανευρίσκομεν ἐλλοχῶντα μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν ἀποσπάσματος ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Ὄθρυος, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὁ τέλειος ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ καθήκοντος, ὑπέπεσεν εἰς πρᾶξιν δι' ἣν ἴσως εἶναι ζήτημα, ἂν ἔπρεπε νὰ λογοδοτήσῃ πρὸς τὴν συνείδησίν του, ἡ ὁποία ὅμως, ἂν ἤθελε γνωσθῆ, ἀσφαλῶς θὰ κατέληγε δι' αὐτὸν εἰς τὸ στρατοδικεῖον καὶ εἰς τὸ ἀτιμωτικὸν τετράγωνον τῶν στρατιωτικῶν καθαιρέσεων.

Μεγάλη λῃστρικὴ συμμορία εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν Φθιώτιδα, ὅταν τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀπετέλει τῆς Ὄθρυος ἡ κορυφοσειρά, καὶ εἰς χεῖρας αὐτῆς εἶχεν ἐμπέσει ἡ θυγάτηρ πλουσίου ἱερέως ἔκ τινος χωρίου ἐγγὺς τῆς Λαμίας.

Χωρικὸς προδώσας τοὺς λῃστὰς εἶχεν εἰδοποιήσει τὸν Κίμωνα, ὅτι ἡ συμμορία τὴν νύκτα ἐκείνην ἤθελε διέλθει τὴν γραμμὴν ἀκολουθοῦσα ἀτραπὸν μεταξὺ τῶν σταθμῶν Δερβὲν Φούρκας καὶ Δερβὲν Καρυᾶς.

Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐνήδρευεν ἐκεῖ τὸ ὑπὸ τὸν Ἀνδρεάδην ἀπόσπασμα.

Αἴσθημα ἀγωνίας συνεῖχε πάντας, σύνηθες εἰς τὰ ἀποσπάσματα τὰ μέλλοντα νὰ προσβάλουν λῃστάς, ἀπάγοντας αἰχμάλωτον καὶ μάλιστα ἐν νυκτί· διότι ἡ διάσωσις αὐτῶν, πάντοτε δυσχερὴς καὶ σπανία ἀπαιτεῖ ἀνδρείαν, ταχύτητα, ἑτοιμότητα, ἀλλὰ καὶ τῆς τύχης τὴν συνδρομὴν ἐν τῷ συμφυρμῷ ἐκείνῳ τῶν ἀγρίων νυκτίων συμπλοκῶν.

Διὰ τοῦτο ἡ παθητικὴ ἐκείνη, ἐν ἀπολύτῳ ἀκινησίᾳ, προσδοκία τῆς στιγμῆς τῆς ἐπιθέσεως πιέζει καὶ συνέχει τὴν ψυχήν, ἐξεγείρουσα καὶ ὀξύνουσα τὴν φαντασίαν, ἐν συναισθήματι ἀορίστων φόβων ἀλλοκότων, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἔχουν κοινὸν πρὸς τὴν δειλίαν.

Ἀκροᾶσθε τότε, ἀκροᾶσθε μετ' ἐντεταμένης προσοχῆς ἐν τῇ ἀγωνιώδει τοῦ νυκτίου σκότους σιγῇ καὶ ἐν τῇ ὑπεραισθησίᾳ τῆς φαντασίας σας ὁ θροῦς

ὁ ἐλάχιστος πλήττει τὴν ἀκοὴν ἡμῶν, ὡς ἀπήχησις κρότων τρομακτικῶν, καὶ τῶν δένδρων καὶ τῶν θάμνων αἱ ἀόριστοι καὶ ποικιλόσχημοι σκιαγραφίαι πρὸ τῶν προσηλωμένων βλεμμάτων σας, τὰ ὁποῖα βυθίζετε μετ' ἀγωνίας εἰς τοῦ σκότους τὰ κύματα δανείζονται κίνησιν καὶ ζωήν, ἐμψυχούμεναι καὶ κυκλοῦσαι ὑμᾶς, ὡς λεγεὼν φασμάτων. Καὶ αὔξει τῆς καρδίας ὑμῶν ἡ περίσφιγξις ἐν τῇ ἀδρανεῖ ἐκείνῃ προσδοκίᾳ μεγάλων συμβάντων, καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων ὑμῶν κυριαρχεῖ ἡ φαντασία ἐν ὑπεραισθησίᾳ νοσηρᾷ· ὁτὲ μὲν νομίζετε ὅτι ἀπώτατα ἀκούονται οἰμωγαί, ὧν ἡ ἐσβεσμένη ἀπήχησις φθάνει μέχρις ὑμῶν ἀόριστος, ὁτὲ δὲ πάλιν αἱ ψευδαισθήσεις αὐται ἐπενδύονται τὴν ἠχὼ κραυγῶν ἐπικλήσεως ἀρωγῆς, στεναγμῶν λοισθίων, καὶ οὕτω ὁράματα καὶ ἀκροάματα ἀνύπαρκτα, παραισθητικὰ παρελαύνουν ἐν σκοτεινῷ συμφυρμῷ καὶ δονοῦν τὴν ψυχὴν πλήττοντα διὰ τῶν ἀοράτων χειρῶν αὐτῶν τῶν τεταμένων ὑμῶν νεύρων τὰς χορδάς.

'Αλλ' ἐπὶ τέλους τριγμὸς συνεχὴς ἐκ τῶν βημάτων ἐπὶ τῶν ξηρῶν κλάδων καὶ τῶν ἐστρωμμένων φύλλων προανήγγελλεν αἰσθητῶς εἰς γεγυμνασμένα ὦτα, τὴν διάβασιν ἀνθρώπων.

Μετ' ὀλίγον δὲ λευκάζουσαι σκιαὶ ἐπεφάνησαν διερχόμεναι τὴν στενὴν ἀτραπόν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἦτο ἡ αἰχμάλωτος κόρη.

'Ο Κίμων τότε διέταξε συμπυροκρότησιν κατὰ τῶν πρώτων καὶ τελευταίων ληστῶν.

Κραυγαὶ ὀδύνης καὶ ἀπογνώσεως, πυροβολισμοὶ διασταυρούμενοι, συμφυρμὸς καὶ διασκόρπισις τῆς συμμορίας καὶ τοῦ διώκοντος ἀποσπάσματος ἦτο ἔργον στιγμῆς.

Καὶ ἐνῷ οἱ πλεῖστοι τῶν ληστῶν ἐτράπησαν πρὸς ἀριστερὰ ἀκολουθούμενοι κατὰ πόδας ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀποσπάσματος, ὁ Κίμων διέκρινεν, ὅτι δύο ἐξ αὐτῶν σύροντες τὴν αἰχμάλωτον κόρην, εἶχον ὑπερβῆ χαράδραν κατερχόμενοι ἐξ ἀντιθέτου διευθύνσεως πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Δομοκοῦ.

Κυλίεται ἀσυνειδήτως εἰς τὴν χαράδραν καὶ ἀναρριχᾶται πάλιν· ἐπαναβλέπει τὰς τρεῖς σκιὰς ἐξαφανιζομένας καὶ ἀναφαινομένας ἐν τῷ μέσῳ τῶν θάμνων, καὶ ὁρμᾷ ὡς φρενόπληκτος κατ' αὐτῶν, διελθόντων τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν καὶ κατερχομένων ἐν σπουδῇ πρὸς τὴν πεδιάδα.

'Επωφελούμενος στιγμῆς, καθ' ἥν, ἕνεκα τῆς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους ὁ ἕτερος τῶν ληστῶν ἀπεσπάσθη τῆς αἰχμαλώτου, πυροβολεῖ διὰ τοῦ ἑτέρου τῶν πιστολίων του.

Πίπτει οὗτος τραυματίας ἢ νεκρός, ἀλλὰ δὲν προσέχει εἰς αὐτὸν ὁ Κίμων. Εἰς πρὸς ἕνα εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς αἰχμαλώτου κόρης ἀποβλέπει μόνον.

Καὶ διώκει πάντοτε καὶ βραχύνεται ἡ μεταξύ των ἀπόστασις. Ἤδη κατέβησαν τοῦ ὄρους τὰ κράσπεδα καὶ βαίνουσιν ἐπὶ τοῦ ὁμαλοῦ πεδίου, τοῦ ληστοῦ φεύγοντος πρὸς τὸ μικρὸν δάσος, τὸ ὁποῖον σκιάζει ἀρχαίαν ὀθωμανικὴν κρήνην, τὴν ἐπονομαζομένην βρύσιν τοῦ 'Αβδουραχμὰν ἀγᾶ.

'Ο ληστὴς εἶχεν ἀπορρίψει τὴν κάππαν καὶ ἐν ὁμοειδεῖ χρωματισμῷ συγχέεται ἡ φουστανέλα πρὸς τῆς δυσμοίρου κόρης τὸ ἔνδυμα.

Σκοπεύει διὰ τοῦ δευτέρου πιστολίου ὁ Κίμων, ἀλλ' ἡ καρδία του πάλλεται, καὶ δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ σύρῃ τὴν σκανδάλην, διὰ νὰ μὴ γείνῃ αὐτὸς τοῦ θύματος ὁ δήμιος.

'Εκκενόνει κατ' αὐτοῦ τὸ ὅπλον ὁ ληστής, ἐκκενόνει καὶ τὰ πιστόλιά του, ταχύνων τὴν φυγὴν καὶ σύρων τὴν ὀλοφυρομένην κόρην.

Κατὰ τὸν τελευταῖον πυροβολισμὸν ὁ 'Ανδρεάδης αἰσθάνεται νυγμόν τινα, ὡς συναίσθημα δρόσου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὠτός· καὶ μετ' ὀλίγον χλιαρὰ ὑγρασία τοῦ πλημμυρεῖ τὸν τράχηλον. Ἡ σφαῖρα εἶχε τάμει τὸν λοβὸν τοῦ ὠτίου. 'Αλλὰ δὲν ἀνακόπτει τὸν δρόμον του.

Δέκα πέντε μόλις βήματα ἀπέχει τοῦ ληστοῦ διακρινομένου πλέον ἐναργῶς· τὸν βλέπει συλλαμβάνοντα ἀπὸ τῆς κόμης τὴν αἰχμάλωτον· ὑψοῦται ἤδη τὸ γιαταγάνι καὶ ἡ πλατεῖα λεπὶς σελαγίζει εἰς τῆς σελήνης τὸ φῶς.

Τότε ὁ Κίμων ἀνίσχυρος, ἐν ἀσυνειδήτῳ ἐκχυλίσει ἄλγους ψυχικοῦ, ῥηγνύει διάτορον κραυγήν. Μή, μωρέ, τὸ κορίτσι τὸ κακόμοιρο!

Δὲν ἐνεῖχεν ἀπειλὴν ἡ κραυγὴ ἐκείνη· ἦτο ἱκεσία, ἐπίκλησις, δέησις σπαρακτική. 'Ενεῖχε τοὺς παλλομένους τόνους σαλπίσματος ἀγωνιώδους, μακρόθεν ἐρχομένους ἐπὶ τῶν κυμάτων τοῦ ἀνέμου.

Τί συνέβη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ληστοῦ; Ποία μυστηριώδης δόνησις τὴν συνεκλόνισε; ποία ἀκαριαία ἐπανάστασις μεταμελείας ἐτελέσθη ἐν αὐτῇ; Ποῖαι λανθάνουσαι πηγαὶ ἀγαθότητος, οἴκτου, συμπαθείας, ἀνεπήδησαν ἀκράτητοι ἐν τῷ αἰφνιδίῳ ἐκείνῳ συγκλονισμῷ; Ἄδηλον· τοῦ κόσμου τῆς ψυχῆς μυστήριον ἀνεπίλυτον.

'Εν τούτοις ἡ χείρ του ἔπεσεν ἀδρανής· ἀπέρριψε τὴν μάχαιραν, τὰ πιστόλια τὰ κενά, παρέδωκε τὴν κόρην ἄθικτον εἰς τὸν καταφθάσαντα ἀξιωματικὸν καὶ ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας.

Εἰκοσαετὴς μόλις νεανίας, εἶχε μορφὴν καλλονῆς ἀρχαϊκῆς, μορφὴν ἀπείρως συμπαθῆ ἥτις οὐδὲν κατήγγελλε κακοῦργον ἔνστικτον.

'Ο Κίμων δὲν ἦτο συνηθισμένος εἰς τοιαύτην λύσιν τῶν μετὰ ληστῶν συμπλοκῶν. Διὰ τοῦτο κατεπλάγη.

Καὶ κρατῶν τὸ πιστόλιόν του, τεταμένον μὲ τὴν κάννην ψαύουσαν τοῦ ληστοῦ τὸ μέτωπον, ἐνῷ ἡ μικρὰ κόρη εἴχετο αὐτοῦ παραφόρως ἐν τῇ ἀνεκλαλήτῳ τῆς ἀπολυτρώσεως χαρᾷ. Πῶς δὲν τὸ σκότωσες, εἶπε, τὸ κορίτζι, πῶς μετάνοιωσες; 'Εφοβήθηκες;

— Τί νὰ φοβηθῶ, καπετάνιε μου; Χαμένος γιὰ χαμένος. Δὲν ἔχω δυὸ κεφάλια. 'Αλλὰ δὲν τὸ εἶχα ματώσει ἀκόμα· καὶ καθὼς μοῦ ἔμπηξες τὴ φωνή, μοῦ βαρυφάνηκε καὶ δὲν ἠθέλησα νὰ βάψω τὰ χέρια μου στοῦ ἄραχλου τοῦ κοριτζιοῦ τὸ αἷμα.

— Πότε βγῆκες κλέφτης; τοῦ λέγει.

— Κακὴ ὥρα· δὲν εἶναι μιὰ βδομάδα. 'Ο τζέλιγκας ποῦ δούλευα τσοπάνος στὸ Δαουκλί, μπροστὰ στοὺς κλέφταις, ὅπου εἶχαν ἔρθει γιὰ νὰ πάρουν ζαερέ, μὲ ἔδειρε γιὰ μιὰ χαμένη προβατίνα. Μὲ πῆρε τὸ φιλότιμο τῆς ντροπῆς, μὲ βαλαν κι' αὐτοὶ στὰ λόγια καὶ λάκισα μαζύ τους. Ἄχ! Κακὴ ὥρα ἤτανε.

Καὶ οἱ λόγοι του ἐνεῖχον ὅλην τῆς εἰλικρινείας τὴν πειστικότητα καὶ ἐπὶ τῆς παιδικῆς μορφῆς του, τῆς γλυκείας, διεχύνετο ἀπροσποίητος ἄλγους ἔκφρασις, ἐνῷ δάκρυ ὡς ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τραυματισθείσης δορκάδος, ἐκυλίετο ἀπὸ τῶν μεγάλων μελανῶν ὀφθαλμῶν του.

'Εσίγα ὁ Κίμων.

Τί ἐμελέτα τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ψυχή του;

Διατί ἔστρεφε μετ' ἀνησυχίας τὸ βλέμμα πρὸς τὸν προσεγγίζοντα θόρυβον τῆς συμπλοκῆς, ἥτις ἐτρέπετο πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὡς ἐδείκνυεν ὁ αὔξων κρότος τῶν πυροβολισμῶν;

Δισταγμοὶ τὴν κατετυράννουν· σχέδια ἀντίθετα συνεκρούοντο ἐν αὐτῷ.

Καὶ μετὰ μικρὸν αἰθριάζει ἡ μορφή του. Καταβιβάζει τὸ πιστόλιον. Θέτει τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐν τῷ κόλπῳ καὶ ἐπερείδων τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ ληστοῦ.

— Φύγε, τοῦ λέγει, δυστυχισμένο παιδί, γλύτωσε· πάρε αὐταῖς τῆς τρεῖς ῥεγκίναις ποῦ μοῦ βρέθηκαν, νὰ ζήσῃς ὅσο νὰ βρῇς μιὰ τίμια δουλειά. Εἶναι ἀκόμα καιρὸς νὰ γείνῃς καλὸς ἄνθρωπος.

Καὶ ὁ ληστὴς ἐνεός, ἀκίνητος, καθηλωμένος, τὸν παρετήρει μὴ ἀποτολμῶν νὰ ἐννοήσῃ, μὴ ἀποφασίζων νὰ κινηθῇ. Τῷ ἐφαίνετο ὅτι ἡ ἀκοὴ τὸν ἠπάτα, ὅτι ὀνείρου λόγοι ἦσαν ἐκεῖνοι.

— Φύγε, ἐπαναλαμβάνει ὁ Κίμων, φύγε γλήγωρα· σὲ λίγο φθάνει τ' ἀπόσπασμα καὶ τότε θὰ ἦναι ἀργά· στὸ τούρκικο πατεῖς. 'Αλλὰ φύγε λοιπὸν κακομοίρη;

Καὶ ἐκεῖνος πεσὼν εἰς τὰ γόνατα τοῦ κατεφίλει τὰς χεῖρας καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἀποσπασθῇ ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε βλέπων τὸ ἐπὶ τοῦ τραχήλου τοῦ Κίμωνος καταλειβόμενον αἷμα

— Συφορά μου, λέγει, ἐγὼ σὲ λάβωσα καὶ σὺ θέλεις νὰ μοῦ χαρίσῃς τὴ ζωή;

— Ὄχι· δὲ μὲ λάβωσες ἐσύ, παιδί μου, λέγει πράως, ψευδόμενος ὁ Κίμων· ἀπὸ πρὶν εἶχα λαβωθῆ· σὺ δὲν ἔχυσες αἷμα καὶ οὔτε θὰ χύσῃς ποτέ· εἶμαι σίγουρος. Φύγε τώρα.

'Αλλὰ δὲν ἔφευγε. Καὶ ἦτο πολὺ παράδοξον τὸ θέαμα τοῦ ληστοῦ τούτου σχίζοντος τὰ ἐνδύματά του καὶ ἐπιπάσσοντος διὰ ψυχροῦ ὕδατος τοῦ Κίμωνος τὸ τραῦμα.

Ἤδη τῶν διωκόντων καὶ τῶν διωκομένων ὁ χείμαρρος ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

— Φύγε στὴ στιγμὴ γιατὶ χάθηκες.

— Δὲ φεύγω, ἂν δὲ μοῦ χαρίσῃς τὸ ὄνομά σου, καπετάνιε μου.

— Τί τὸ θέλεις τὸ ὄνομά μου;

— Τὸ θέλω, νὰ τὸ λέω, νὰ τὸ θυμᾶμαι, νὰ τὸ μνημονεύω. Παράδοσέ με μὰ δὲ φεύγω χωρὶς τὸ ὄνομά σου.

— Κίμων 'Ανδρεάδης.

Καὶ ἐνῷ ἀποχωριζόμενος αὐτοῦ ἐκόλλα ἐπὶ τῶν χειρῶν του ὁ νεανίας ἐκεῖνος ἐν ἀφράστῳ ἐκχειλίσει εὐγνωμοσύνης τὰ χείλη, ὁ Κίμων ἐπανέλαβε πρὸς αὐτόν, «Μή, παιδί μου, μὴ πλειὰ κλέφτης ἂν σὲ γέννησε μάννα· νὰ δουλέψῃς νὰ γείνῃς καλὸς ἄνθρωπος· στοῦ Θεοῦ τὰ χέρια σὲ παραδίδω». Καὶ ὁ πρὸ τινων στιγμῶν διώκτης, ἐν ἀποτόμῳ αἰσθημάτων ἀντιθέσει, τὸν ἔσφιγξεν ἐπὶ τῆς καρδίας του καὶ τὸν κατεφίλησεν ἀναβαπτίζων αὐτὸν διὰ τοῦ φιλήματος ἐκείνου ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ καθαρμοῦ τῆς ψυχῆς.

Καὶ ὁ ληστὴς ἀπομακρυνόμενος ἐπανελάμβανε τοῦ λυτρωτοῦ τὸ ὀνοματεπώνυμον· καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ σκιαγραφία αὐτοῦ ἐσβέσθη ἤδη ἐν τῇ ἀχλύϊ τῆς προϊούσης ἀποστάσεως, ἐνῷ ὁ Κίμων ἐτοποθέτει τὴν πνευστιῶσαν κόρην παρὰ τὸν κορμὸν τῆς παρὰ τὴν κρήνην πλατάνου, διασχίζουσα τὴν πεδιάδα τοῦ Δομοκοῦ, ἔφθασε μέχρις αὐτοῦ, ὡς φλοῖσβος σβεννυμένου κύματος, ὡς λέξεις ἱεροῦ συνθήματος ἀλήστου εὐγνωμοσύνης τοῦ νέου τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δωρήσει τὴν ζωήν, ἡ ἠχὼ τοῦ ὀνόματός του, Κίμων 'Ανδρεάδης, ἐπαναλαμβανομένη, ὡς ἂν ἤθελε νὰ λαξεύσῃ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του, νὰ χαράξῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του, τὸ ὄνομα τοῦτο ὁ ληστής.

Αὐτὰ ἔπραξε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ὁ ἀνθυπολοχαγὸς 'Ανδρεάδης· ἀλλ' ἐσιώπησε, φαίνεται, ἡ λυτρωθεῖσα κόρη καὶ τὸ στρατοδικεῖον δὲν ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῇ περὶ αὐτοῦ.

["Επεται συνέχεια]

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Σ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ

('Η ὀρφανὴ)

'Εσὺ δὲν ἔνοιωθες τὴν ταραχή του,
Μακρυὰ ἀναπαυόσουν ἀπ' τὴ βοή του
'Σ τὴν ἄσπρη κλίνη σου τὴ μαλακὴ
Μὲ ἀχτίδα, ποῦ ἔλαβε τὴ θεία χάρη
'Απ' τὰ ψηλώματα κι' ἀπ' τὸ φεγγάρι
Σιμὰ 'ς τὸ πλάγι σου νὰ πέσῃ ἐκεῖ.

Ποιὸς σ' ἐνανούριζε κ' ἐγὼ δὲ νοιώθω,
Οὔτε 'ς τὰ στήθη σου ποιὸν εἶχες πόθο,
Ἢ ποῦ ἐπροσήλωνες ἀθῶα τὸ νοῦ.
Χώρια δὲν εἴμαστε; κι' ὅμως ἐμπρός μου,
Σὰν ἄστρο ἐστέκοσουν, ποῦ φέγγει κόσμου
Τυφλοῦ, κατάμαυρου καὶ σκοτεινοῦ.

'Σ τὴ λύπη ἐσύθιζες τ' ὡραῖο κεφάλι
Καὶ μέσ' 'ς τὰ σπλάχνα σου γροικοῦσες πάλη
Σκυφτὴ καὶ ἀμίλητη, χωρὶς φωνή.
Καὶ δὲν ἐτόλμησα νὰ σ' ἐρωτήσω
Κρατῶντας ἄθελα τὰ λόγια ὀπίσω,
Γιατὶ μοῦ ἐφάνηκες, σὰν ὀρφανή.

Τὸ μαῦρο φόρεμα καὶ τὰ μαλλιά σου,
Ποῦ ἔπεφταν ἄπλεχτα 'ς τὴν ἀγκαλιά σου
Νὰ νοιώσω μ' ἔφεραν πιὸ καθαρὰ
Πῶς, φῶς μου, ἐθρήνησες γλυκὸν πατέρα,
Ποῦ ὁ Χάρος σοῦ ἅρπαξε τὴν ἴδια μέρα
Καὶ πίκρα ἐγνώριζες πρώτη φορά.

Ἔρμη, ἀπροστάτευτη τότε ἐθαρροῦσες,
Πουλὶ 'ς τὸ ξέκαμπο πῶς θὰ ἐγυρνοῦσες
Καὶ κόσμου ἀπόρριμμα καὶ ῥιζικοῦ.
Γιὰ σὲ ἀφανίζονταν τὰ ὡραῖα χρόνια,
Μόνο σοῦ ἀπόμεναν ἡ καταφρόνια
Καὶ τὰ σπλαχνήματα τοῦ γνωστικοῦ.

Τότε τὰ χέρια μου 'ς ἐσένα ἁπλόνω
Μὲ τῆς καρδούλας σου τὸν ἴδιον πόνο,
Ποῦ εἶν' ἀλησμόνητος καὶ 'ς τὴ χαρά,
Θαρρῶντας, ποῦ ἔπρεπε νὰ σ' ἀγκαλιάσω,
Ἢ ἄθῶα σιμόνοντας νὰ σὲ σκεπάσω
Μὲ τῆς ἀγάπης μου τ' ἄσπρα φτερά.

Κέρκυρα

ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΡΑΝΑΣ

[Τὸ κατωτέρω προτεινόμενον σύστημα κρυπτογραφίας προώρισται κυρίως διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἀσφαλές, ἁπλοῦν, καὶ δὲν ἀπαιτεῖ ἐξαιρετικὰ βοηθήματα πρὸς ἐφαρμογήν, τὸ δημοσιεύομεν ὡς δυνάμενον νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα].

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΕΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ

Παρ' ἡμῖν ἡ Στρατιωτικὴ Κρυπτογραφία εἶναι τι σχεδὸν ἄγνωστον· διότι καθ' ὅσον ἡμεῖς τοὐλάχιστον γνωρίζομεν, οὐδὲν νεώτερον ἑλληνικὸν ἔργον ἐπραγματεύθη περὶ αὐτῆς, οὐδόλως δὲ ἄπορον ἂν φανῇ τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς τι πρωτοφανές, δι' ὃ καὶ τροχάδην οὕτως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Kerckhoffs, θέλομεν ἐκθέσει τὸ ἱστορικόν του.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀνωτέρα παρ' ἡμῖν στρατιωτικὴ ὑπηρεσία χρησιμοποιεῖ ἐνίοτε τὴν κρυπτογραφίαν· ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι πρό τινος χρόνου ἐχρησιμοποίησε πρὸς τοῦτο σύστημα ἐκ τῶν κοινοτέρων, ἀποτελούμενον ἐκ διπλῶν ἀριθμῶν ἀντιπροσωπευόντων τὰ γράμματα, διαγράμματά τινα καί τινας τῶν προθέσεων, σύστημα ἄνευ κλειδός, ὅπερ ἐκτὸς τῶν ὑλικῶν ἅτινα ἀπαιτεῖ καὶ δι' ἃ προγράφεται τῆς στρατ. κρυπτογραφίας, οὐδεμίαν δυσχέρειαν παρέχει καὶ εἰς μέτριον ἑρμηνευτὴν πρὸς ἐξήγησιν.

Α'

Κατὰ τὸν κ. Kerckhoffs[1] ἡ κρυπτογραφία εἶναι ἀρχαία ὡς ὁ κόσμος. Ἐγένετο χρῆσις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Σινῶν, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Καρχηδονίων· ἐδιδάσκετο εἰς τὰ τακτικὰ σχολεῖα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ μεγάλως ἐξετιμᾶτο ὑπὸ τῶν ἐνδοξοτέρων Ῥωμαίων στρατηγῶν. Καίτοι δε ὁμολογεῖ ὅτι αἱ περὶ τούτου πληροφορίαι του εἰσὶν ἀτελέσταται, οὐχ ἧττον ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς μετρίας σκυτάλης τῶν Λακεδαιμονίων, ἀναφέρει πολλὰ συστήματα καὶ ἀρκετοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς[2].

Ἀναφέρει ὅτι Ἐρρῖκος Δ' (1589—1610) θέλων νὰ ἐξηγήσῃ κρυπτογραφήματα ἀπευθυνόμενα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του Καθολικῶν (Ligue) πρὸς τὴν Ἱσπανικὴν κυβέρνησιν, ἐπεφόρτισε τὸν μαθηματικὸν Viète ν' ἀνεύρῃ τὴν κλεῖδα τούτων, ὅστις καὶ ἐπέτυχεν· οὕτω δ' ὁ Βασιλεὺς ἠδυνήθη, ἐπὶ δύω σχεδὸν ἔτη, νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ παρακολουθῇ τὰς ῥαδιουργίας τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ὅτι ὑπὸ τὸν Richelieu (1624—1642), ἡ τέχνη τοῦ ἑρμηνευτοῦ τῶν μυστικῶν γραφῶν ἀνυψώθη εἰς ἐπιστήμην ἐπίσημον, καθ' ὅσον ἐν Γαλλίᾳ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν συνέστησεν Ἀκαδημίαν, ἔνθα ἡ τέχνη αὕτη ἐδιδάσκετο.

Ὁ κ. Kerckhoffs ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνεύρῃ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχήν, καθαρὰ ἴχνη τῆς χρήσεως τῆς κρυπτογραφίας παρὰ τοῖς στρατοῖς πέραν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῶν πολέμων τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, συχνάκις γίνεται λόγος περὶ κρυπτογραφικῶν ἀνακοινώσεων, τῶν στρατηγῶν ἐχόντων δύω κλεῖδας πρὸς ἀνταπόκρισιν, μεταξύ των καὶ μὲ τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον· καὶ ὅτι σήμερον ἡ κρυπτογραφικὴ ἀνταπόκρισις εἶναι παραδεδεγμένη εἰς ὅλους τοὺς στρατοὺς τῆς Εὐρώπης. Προστίθησι μάλιστα ὅτι τὰ προγράμματα τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν τῶν Γερμανῶν, παραγγέλλουσιν ὄχι μόνον τὴν ἄσκησιν τῶν ἀξιωματικῶν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἀνάγνωσιν τῶν κρυπτογράφων, ὡς ἐν Γαλλίᾳ[1], ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὴν ἐξοικείωσιν αὐτῶν εἰς τὴν γνῶσιν πασῶν τῶν θεωρητικῶν ἀρχῶν τῆς τέχνης τοῦ ἑρμηνεύειν τὰ κρυπτόγραφα.

Διαιρῶν εἶτα ὁ συγγραφεὺς τὴν κρυπτογραφίαν εἰς ἰδιωτικὴν καὶ στρατιωτικήν, ἐξετάζει τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τελευταίας, ἃς συνοψίζει ὡς ἑξῆς·

1—Τὸ σύστημα δέον νὰ εἶνε ὑλικῶς ἂν οὐχὶ μαθηματικῶς ἀνεξήγητον.

2—Νὰ μὴ ἀπαιτῇ τὸ μυστικόν, καὶ νὰ δύναται ἄνευ μειονεκτήματος νὰ πέσῃ μεταξὺ τῶν χειρῶν τοῦ ἐχθροῦ.

3—Ἡ κλεὶς δέον νὰ μεταδίδεται καὶ τηρῆται ἐν τῇ μνήμῃ ἄνευ προσφυγῆς εἰς ἐγγράφους σημειώσεις, καὶ νὰ ἀλλάσσηται ἢ τροποποιῆται κατὰ τὴν θέλησιν τῶν ἀνταποκριτῶν.

4—Δέον νὰ εἶνε ἐφαρμοστὸν εἰς τὴν τηλεγραφικὴν ἀνταπόκρισιν.

5—Δέον νὰ εἶνε φορητὸν καὶ ὁ χειρισμὸς ἢ ἡ λειτουργία του νὰ μὴ ἀπαιτῇ τὴν συνδρομὴν πολλῶν προσώπων.

6—Τέλος, εἶναι ἀναγκαῖον, ἕνεκεν τῶν περιστάσεων αἵτινες ἐπιβάλλουσι τὴν ἐφαρμογήν του, τὸ σύστημα νὰ εἶνε εὐχεροῦς χρήσεως, μὴ ἀπαιτοῦν ἔντασιν πνεύματος, οὐδὲ τὴν γνῶσιν μακρᾶς σειρᾶς τηρητέων κανόνων.

Καὶ ἐπεξηγῶν τὴν δευτέραν τῶν ἀπαιτήσεων προστίθησι . . . «Καὶ ἐνταῦθα ἐννοῶ ὡς μυστικόν, » οὐχὶ τὴν κυρίως λεγομένην κλεῖδα, ἀλλ' ὅ,τι ἀπο» τελεῖ τὸ ὑλικὸν μέρος τοῦ συστήματος, πίνακας, » λεξικὰ ἢ μηχανήματα οἷα δήποτε, ἅτινα θὰ ἐπι» τρέψωσι τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ».

Κατόπιν ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζων τὸν θαυμασμόν του διότι ἄνδρες, οἷοι ὁ Βολταῖρος[2] καὶ ὁ στρατηγὸς Λεβάλ[1], ἐπείσθησαν περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν συστημάτων τῆς κρυπτογραφίας, ἐξετάζει τὰ τελειότερα αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν κρυπτογραφίαν, ὡς τοῦ Porta, Saint-Cyr, Gronsfeld, Beaufort, Vigenère κ.τ.λ. ὧν τὴν περιγραφὴν δίδει, καὶ εὑρίσκει ἅπαντα, καὶ πολὺ δικαίως, μειονεκτικά, ὡς μὴ πληροῦντα τὰς ἀνωτέρω ἀπαιτήσεις, δεικνύων συνάμα μεθόδους πρὸς ἑρμηνείαν αὐτῶν.

Ἐν τέλει τοῦ ἔργου του ὁ κ. Kerckhoffs δεικνύει σύστημα τριπλῆς κλειδός, ὡς τὸ desideratum τῆς στρατ. κρυπτογραφίας, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τύπον περιεργείας, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς τὸ θεωρεῖ ἀνεφάρμοστον ἐν πολέμῳ, καὶ ἀναφέρει ὅτι νέον σύστημα κρυπτογραφίας, ὑποβληθὲν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Γαλλικῶν στρατιωτικῶν τηλεγράφων, φαίνεται αὐτῷ πληροῦν ἁπάσας τὰς ἀπαιτήσεις ἃς ἐξέθηκεν, ἀλλὰ σπουδαῖοι λόγοι καθήκοντος κωλύουσιν αὐτὸν πρὸς τὸ παρὸν (1883) νὰ εἴπῃ τι πλειότερον περὶ τούτου.

Β'

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων δείκνυται, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς στρατιωτικῆς κρυπτογραφίας εἶναι δυσχερέστατον. Ἐκ τοῦ ὅτι δὲ ὁ κ. Kerckhoffs, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, δὲν ἀνεῦρεν ἴχνη αὐτῆς πέραν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὴν τέχνην ταύτην τὴν καὶ τότε βεβαίως γνωστήν; δὲν ἤθελον χρησιμοποιήσει οἱ ἑκάστοτε πολεμικοὶ ἄνδρες, ὡς ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς ἐλλείψεως τῶν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, ὅτι ἡ τέχνη τῶν ἑρμηνευτῶν δὲν ἀνάγεται καὶ πέραν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐρρίκου IV, καθ' ὅσον ἡ ἀνάγκη ἥτις ὑπηγόρευσε τὴν ἐπινόησιν τῶν μυστικῶν γραφῶν, αὐτὴ καὶ ἐπέβαλλε τὴν ἑρμήνευσίν των. Φρονοῦμεν δὲ τοὐναντίον, ὅτι δύναταί τις εὐλόγως νὰ εἴπῃ ὅτι, μόνος ὁ πόλεμος εἶναι ἡ πρώτη ἀνάγκη ἥτις ἐπέβαλε τὴν ἐπινόησιν τῆς κρυπτογραφίας, καὶ ὅτι ἡ τέχνη τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἐπηκολούθησε ταύτην, ἀλλὰ κατὰ τόπους καὶ περιόδους παρήκμασεν, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ ἑξῆς γεγονότα τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1864, ὁ ἀνθενωτικὸς στρατηγὸς Lée, ἔσχε τὴν ἰδέαν νὰ ὑφαρπάσῃ τὰ πρὸς τὸν ἀποκλείοντα αὐτὸν ἐν Πετρουπόλει στρατηγὸν τῶν Ἑνωτικῶν Grant, πεμπόμενα τηλεγραφήματα, καὶ πρὸς τοῦτο ἐξέλεξε τὸν τηλεγραφητὴν Gaston, ὅστις μέ τινα μικρὰν ὁμάδα μετημφιεσμένων ἀνδρείων, κατορθώνει ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας νὰ ὑποκλέπτῃ τὰ μεταδιδόμενα ἔγγραφα· ἀλλ' ἑνὸς καὶ μόνου ἠδυνήθησαν νὰ ἐπωφεληθῶσιν ὡς μεταδοθέντος ἀληθοῦς, τῶν λοιπῶν ὄντων κρυπτογεγραμμένων. (M. Wiliam R. Plum : les methodes de guerre Pierron).

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Almeida ἐν Πορτογαλλίᾳ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ὁ στρατάρχης Massena διὰ τριῶν ἐθελοντῶν ἔπεμψε πρὸς τὸν φρούραρχον, διὰ διαφόρων διευθύνσεων καὶ κρυπτογραφικῶς, τὴν διαταγὴν ν' ἀνατινάξῃ τὸ φρούριον

[1] Aug. Kerckhoffs Docteur ès lettres, Professeur à l' École des hautes études commerciales et à l' École Arago. La cryptographie militaire. Journal des sciences militaires 1883.

[2] Πολύβιον, Πλούταρχον, Δίωνα τὸν Κάσσιον, Σουετώνιον, Aulu-Gelle, Ἰσίδωρον, Ἰούλιον τὸν Ἀφρικανόν, Φίλωνα τοῦ Βυζαντίου (τὸν ΙΙ αἰῶνα π. Χ.) κλ.

[1] Cours d' art militaire 1880—1881 à l' École Saint-Cyr. (Kerckhoffs).

[2] Ὁ Βολταῖρος εἶπεν ἔν τινι ἄρθρῳ ἀφιερωθὲν εἰς τὰς μυστικὰς γραφάς, καὶ τοῦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ τέχνη τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἦτο ἐν ὅλῃ της τῇ ἀκμῇ, ὅτι «οἱ καυχώμενοι » ὅτι ἑρμηνεύουσιν ἐπιστολὴν (κρυπτόγραφον) χωρὶς νὰ » εἶνε μεμυημένοι περὶ τῶν ὑποθέσεων περὶ ὧν πραγμα» τεύεται, καὶ χωρὶς νὰ τύχωσι προεισαγωγικῆς βοηθείας » εἰσὶ μεγαλείτεροι ἀγύρται ἢ οἱ καυχώμενοι ὅτι ἐννοοῦσι » μίαν γλῶσσαν ἣν οὐδόλως ἔμαθον ».

[1] Ὁ στρατηγὸς Λεβάλ βεβαιοῖ κατηγορηματικῶς εἰς τὸ ἔργον του Études de Guerre, ὅτι τὰ κρυπτόγραφα μὲ βάσιν ποικίλην εἰσὶν ἀνερμήνευτα, ἢ τοὐλάχιστον δὲν κατορθώνουν νὰ τὰ ἑρμηνεύσωσιν ἢ μετὰ δυσχερειῶν ἀνηκούστων !

ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

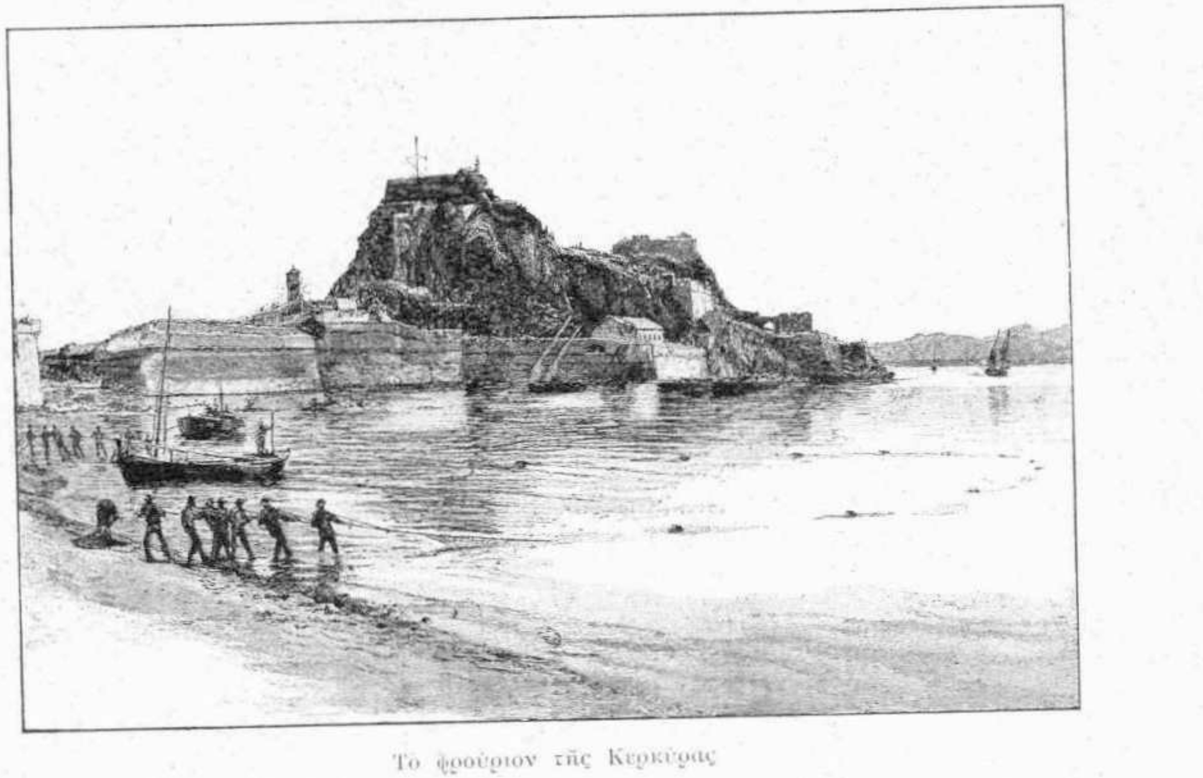

Τὸ φρούριον τῆς Κερκύρας

ἀποσυρόμενος πρός τινα διεύθυνσιν, πρὸς ἣν καὶ οὗτος ἤθελεν ἐπέλθῃ αὐτῷ ἐπίκουρος. Ἐκ τῶν τριῶν ἀπεσταλμένων οἱ δύω συλληφθέντες ἐκρεμάσθησαν ὡς κατάσκοποι, εὑρεθέντος ἐπ' αὐτῶν τοῦ ἐγγράφου ὅπερ ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἑρμηνεύσωσι, καίτοι παρῆλθον τρεῖς ἡμέραι μέχρι τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς. (Memoires du General Marbot).

Καὶ ὅμως κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ὁ Βοναπάρτης, πρῶτος ὕπατος, ἔλεγεν εἰς τὸν στρατηγὸν Kleber, ἐν ἐπιστολῇ ἣν ἀπηύθυνεν αὐτῷ ἐν Αἰγύπτῳ: «Δὲν τολμῶ νὰ σᾶς γράψω τι, μάλιστα συμβολικῶς. Πάντα εὐκόλως ἑρμηνεύονται». (Causeries militaires Gal Thoumas).

Τὸ προσφάτως ἐκδοθὲν σύγγραμμα τοῦ γάλλου λοχαγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ κ. Valerio [1] περὶ στρατιωτικῆς κρυπτογραφίας, περιοριζόμενον ἁπλῶς εἰς σύντομον περιγραφὴν τῶν διαφόρων γνωστῶν συστημάτων, ἀρχόμενον ἀπὸ τὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἐκτείνεται εἰς ὑπόδειξιν μεθόδων πρὸς ἑρμηνείαν αὐτῶν, καὶ ἀποδεικνύει ὅτι οὐδὲν τούτων εἶναι ἀσφαλές· ἐξ οὗ καὶ καταφαίνεται ὅτι καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ κ. Kerckhoffs δὲν ἐπραγματοποιήθησαν, καίτοι παρῆλθεν ἔκτοτε δεκαετία.

Ὁ σκόπελος εἰς ὃν προσκρούουσι τὰ μέχρι τοῦδε τελειότερα συστήματα Στρατιωτικῆς κρυπτογραφίας, εἶναι ἡ μεθοδικὴ σύνθεσις τῶν ἀλφαβήτων αὐτῶν, ἥτις μ' ὅλας τὰς ποικιλίας ἃς δύναται νὰ ὑποστῇ, ἐπειδὴ ἡ ἐναλλαγὴ γίνεται μεταξὺ 30 ἀλφαβήτων τὸ πολύ, παρέχει βάσιν εἰς τὸν ἑρμηνευτήν, ἐφ' ἧς στηριζόμενος δύναται, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς φωνητικῆς, δηλ. τῆς γνώσεως τῆς σχετικῆς ἐπαναλήψεως τῶν γραμμάτων [2], νὰ παρακολουθῇ τὴν μεθοδικὴν αὐτῶν σύνθεσιν καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν ἑρμήνευσίν των.

Ἡμεῖς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τεθέντων ὅρων ὑπὸ τοῦ κ. Kerckhoffs ἐπενοήσαμεν νέον σύστημα στρατ. κρυπτογραφίας, παρακάμψαντες τὸν προηγουμένως ἐκτεθέντα σκόπελον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐχρησιμοποιήσαμεν ἀλφάβητα ἄτακτα, ἐν οἷς τινὰ μὲν τῶν γραμμάτων ἐλλείπουσι, τινὰ δὲ καὶ ἐπαναλαμβάνονται· ἀλλ' ὁ κ. Valerio εἰς οὗ τὴν κρίσιν ὑπεβάλαμεν αὐτό, κατέδειξεν ἡμῖν ὡς κύριον ἐλάττωμα αὐτοῦ, τὸν ἀπαιτούμενον σχετικῶς μακρὸν χρόνον πρὸς σύνταξιν τοιούτου τινὸς κρυπτογράφου, καὶ διετύπωσεν ἡμῖν τοὺς ἑξῆς ὅρους, οὓς κατ' αὐτὸν δέον νὰ πληροῖ πᾶν σύστημα Στρ. κρυπτογραφίας, καὶ οὓς δὲν δύναταί τις ἢ νὰ παραδεχθῇ ὡς ἀπαραιτήτους.

1—Νὰ μὴ ἀπαιτῇ ἢ μολυβδίδα καὶ χάρτην.

2—Νὰ εἶνε ἀνερμήνευτον.

3—Νὰ εἶνε ἁπλοῦν, (οὐχὶ κανόνες πολύπλοκοι).

4—Νὰ εἶνε ταχὺ (10—15 λεπτὰ ἵνα γράψωμεν 100 γράμματα).

5—Νὰ μὴ εἶνε μυστικόν. Μόνον ἡ κλεὶς (λέξις) ν' ἀποτελῇ τὴν βάσιν τοῦ συστήματος, καὶ

6—Τὰ ἔγγραφα νὰ παρουσιάζωσι χαρακτῆρα ἀτομικόν, οὕτως ὥστε ἀναγνωσθέντος ἐγγράφου τινὸς ἢ ληφθέντος καὶ τοῦ πρωτοτύπου ἑνὸς τοιούτου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, νὰ μὴ δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι τὰ ἄλλα ἔγγραφα τὰ γραφέντα μὲ τὴν αὐτὴν κλεῖδα.

Ὁ κ. Valerio ἔσχε πρὸς τούτοις τὴν ἄκραν ἀγαθότητα νὰ ὑποδείξῃ ἡμῖν τὴν διεύθυνσιν πρὸς ἣν ἔπρεπε νὰ στρέψωμεν τὰς προσπαθείας μας πρὸς ἐπίτευξιν τοιούτου συστήματος, καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τοῦτο μεγάλως μᾶς ἐβοήθησεν.

Γ'

Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Valerio τεθέντων ἀνωτέρω ὅρων, προτείνομεν τὸ ἀκόλουθον σύστημα:

Λαμβάνομεν ὡς κλεῖδα μίαν λέξιν, ἔστω Ἐπαμινώνδας [1].

Ἀφοῦ γράψωμεν διὰ μικρῶν ὁριζοντίως τὸ ἀληθὲς ἀλφάβητον ἀρ. 1, εὑρίσκομεν διὰ τῆς κλειδὸς ἓν συμβολικὸν τοιοῦτον ἀρ. 2 ὡς ἑξῆς·

Ἐκ τῶν ἐν τῇ λέξει τῆς κλειδὸς ὁμοίων γραμμάτων α καὶ ν, ἀφήνομεν μόνον τὸ κατὰ πρῶτον συναντώμενον διαγράφοντες τὰ ἄλλα, καὶ κάτωθεν τῶν λοιπῶν προστίθεμεν κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, τὰ μένοντα γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Κατόπιν λαμβάνοντες αὐτὰ κατὰ στήλας τὰ γράφομεν κατὰ σειρὰν καὶ διὰ κεφαλαίων, ἄνωθεν τοῦ διὰ μικρῶν ἀλφαβήτου ἀρ. 1.

Μετὰ ταῦτα γράφομεν τοὺς ἐννέα πρώτους ἀριθμοὺς καὶ τὸ μηδὲν ἄνωθεν τοῦ συμβολικοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2, ἐπὶ δέκα γραμμάτων κατὰ βούλησιν ἀλλὰ καὶ κατὰ σειράν, καὶ οὕτω ἔχομεν συμβολικὰ γράμματα καὶ συμβολικοὺς ἀριθμούς.

Κατόπιν λαμβάνομεν κατὰ θέλησιν δύο ἀριθμοὺς 1—1000, ἔστω $\frac{0\;2\;6}{\alpha\;\sigma\;\rho}$ καὶ $\frac{1\;8\;3}{o\;\xi\;\gamma}$ [2], οὓς καὶ κρυπτογράφομεν διὰ τοῦ συμβολικοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2. Τὸν πρῶτον τούτων (ἀριθμὸς συμβολισμοῦ) γράφομεν ὁλογράφως, κρυπτογράφομεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2, καὶ εὑρίσκομεν κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἤδη μέθοδον νέον συμβολικὸν ἀλφάβητον ἀρ. 3, ὅπερ γράφομεν ἐπίσης διὰ κεφαλαίων κάτωθεν τοῦ διὰ μικρῶν ἀληθοῦς ἀλφαβήτου ἀρ. 1, καὶ διαγράφομεν τὸ ἀλφάβητον ἀρ. 2, πρὸς ἀποφυγὴν σφαλμάτων, καθ' ὅσον διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ κρυπτογράφου θὰ χρησιμοποιήσωμεν τόσον διὰ τὰ

[1] Journal des Sciences militaires 1892 καὶ 1893.

[2] Τὰ γράμματα ἅτινα ἐπαναλαμβάνονται συχνότερον εἰς τὴν Γερμανικὴν εἰσὶ κατὰ σχετικὴν τάξιν E,N,i,r,s,t,u,d,a,h. Εἰς τὴν Ἀγγλικὴν E,T,a,o,n,i,r,s,h,d,l. Εἰς τὴν Γαλλικὴν E,S,r,i,a,n,t,o,u,l,d,m,c,p,v,f,q,g,x,j,b,h,z,y,k, καὶ W. Kerckhoffs. E,N,a,i,r,s,t,u,o,l,d,c,m,p,v,f,bg,q,h,x,j,y,z,k καὶ W. Valerio.

Τὸ διὰ τοὺς Γάλλους ἀξιωματικοὺς τοῦ Μηχανικοῦ Aide-Memoire en campagne περιλαμβάνει διὰ τὴν ἑρμήνευσιν τῶν κρυπτογράφων τὴν σχετικὴν ἐπανάληψιν τῶν γραμμάτων τὴν ὑπὸ τοῦ τοῦ κ Kerckhoffs ἀνωτέρω σημειωθεῖσαν.

Ἐπὶ 1577 Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους τοῦ Παπαρρηγοπούλου, ἡ σχετικὴ ἐπανάληψις αὐτῶν εἶναι ἡ ἑξῆς· Ο,Α,Ε,Ι,Τ,ν,σ,ρ,υ,π,η,κ,ω,λ,μ,δ,χ,θ,β,γ,φ,ξ,ζ ψ.

[1] Αἱ ἑπόμεναι ὁδηγίαι ἀναφέρονται εἰς τὸ ἐκτιθέμενον περαιτέρω παράδειγμα.

[2] Πάντοτε γράφομεν 3 ψηφία, ἀναπληροῦντες διὰ μηδενικῶν τὰς ἐλλειπούσας δεκάδας καὶ ἑκατοντάδας.

γράμματα ὅσον καὶ διὰ τοὺς τυχὸν νέους ἀριθμοὺς τὸ συμβολικὸν ἀλφάβητον ἀρ. 3.

Τούτων γενομένων γράφομεν ὁλογράφως τὸν ληφθέντα δεύτερον ἀριθμὸν (ἀριθμὸς μεταθέσεως), καὶ κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν διακρίνομεν ἕκαστον γράμμα δι' αὔξοντος ἀριθμοῦ.

Ἅπασα ἡ προπαρασκευαστικὴ αὕτη ἐργασία μόλις ἀπαιτεῖ 5 λεπτά.

Ἤδη ἀφοῦ γράψωμεν τὸ ἀληθὲς ἔγγραφον διὰ μικρῶν κάτωθεν τοῦ γεγραμμένου ὁλογράφως ἀριθμοῦ μεταθέσεως, οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζωνται στῆλαι διακεκριμέναι, ἀφήνοντες ἀρκοῦντα χῶρον μεταξὺ τῶν γραμμῶν, κρυπτογράφομεν αὐτὸ διὰ κεφαλαίων ὡς ἑξῆς:

Ἔγγραφον ἀληθές. — Σήμερον 6 πρωίας ἀναχωροῦσι σιδηροδρομικῶς 2 τάγματα πεζικοῦ καὶ 1 πυροβολαρχία πρὸς ἐνίσχυσίν σας· ἑτοιμάσατε ὑλικὰ πρὸς καταστροφὴν γεφύρας.

ε	π	α	μ	ι	ν	ω	■	δ	■	ς	2
β	γ	ζ	η	θ	κ	λ		ξ		ο	
ρ	τ	υ	φ	χ	ψ						

$\frac{0\;2\;6}{\alpha\;\sigma\;\rho}$ $\frac{3\;1\;8}{o\;\xi\;\gamma}$

ε	ι	κ	ο	σ	■	ν	■	ξ	3
γ	υ	μ	χ	ψ		ι		θ	
α	β	δ	ε	ζ		η		κ	
λ	ν	ξ	ο	π		ρ		σ	
τ	φ	ω							

	4	5	6	7	8	9	0															1	2	3
2—	Ε	Β	Ρ	Π	Γ	Τ	Α	Ζ	Υ	Μ	Η	Φ	Ι	Θ	Χ	Ν	Κ	Ψ	Ω	Λ	Δ	Ξ	Σ	Ο
1—	α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
3—	Γ	Α	Λ	Τ	Υ	Β	Ν	Φ	Μ	Δ	Ξ	Ω	Χ	Ε	Ο	Ψ	Ζ	Π	Ι	Η	Ρ	Θ	Κ	Σ

τ	ρ	ι	α	κ	ο	σ	ι	α	δ	ε	κ	α	ο	κ	τ	ω
15	13	6	1	8	11	14	7	2	4	5	9	3	12	10	16	17
σ	η	μ	ε	ρ	ο	ν	6	π	ρ	ω	ι	α	ς	α	ν	α
Π	Ν	Ω	Υ	Ζ	Ο	Χ	Λ	Ψ	Ζ	Σ	Μ	Γ	Π	Γ	Χ	Γ
χ	ω	ρ	ο	υ	σ	ι	σ	ι	δ	η	ρ	ο	δ	ρ	ο	μ
Θ	Σ	Ζ	Ο	Η	Π	Μ	Π	Μ	Τ	Ν	Ζ	Ο	Τ	Ζ	Ο	Ω
ι	κ	ω	ς	2	τ	α	γ	μ	α	τ	α	π	ε	ζ	ι	κ
Μ	Δ	Σ	Π	Κ	Τ	Γ	Λ	Ω	Γ	Τ	Γ	Ψ	Υ	Β	Μ	Δ
ο	υ	κ	α	ι	1	π	υ	ρ	β	ο	λ	α	ρ	χ	ι	α
Ο	Π	Δ	Γ	Μ	Θ	Ψ	Π	Ζ	Α	Ο	Ξ	Γ	Ζ	Θ	Μ	Γ
π	ρ	ο	ς	ε	ν	ι	σ	χ	υ	σ	ι	ν	σ	α	ς	ε
Ψ	Ζ	Ο	Π	Υ	Χ	Μ	Π	Θ	Η	Π	Μ	Χ	Π	Γ	Π	Υ
τ	ο	ι	μ	α	σ	α	τ	ε	υ	λ	ι	κ	α	π	ρ	ο
Τ	Ο	Μ	Ω	Γ	Π	Γ	Τ	Υ	Η	Ξ	Μ	Δ	Γ	Ψ	Ζ	Ο
ς	κ	α	τ	α	σ	τ	ρ	ο	φ	η	ν	γ	ε	φ	υ	ρ
Π	Δ	Γ	Τ	Γ	Π	Τ	Ζ	Ο	Ρ	Ν	Χ	Λ	Υ	Ρ	Η	Ζ
α	ς															
Γ	Π															

Ἔγγραφον κρυπτόγραφον

χυοπγπ ωτψμωζθ υοξασρ
οξγγο ψγχδλζ τγαηηρσν
τοπ ξνωζσ δομγλ πληπτ
ζζηκμυγ γμζγξμμ χγζβθ
γψροπτ θχπππτ υζπγ υν
σδηζοδπχ μγψμγ τπθμοψ
τπγχομ μπζη γωδ γυοζ

Γράφομεν ἀμέσως κάτωθεν τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ ἀληθοῦς ἐγγράφου σ, τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ συμβολικὸν Π, καὶ διατρέχοντες ἑκάστην γραμμὴν κάμνομεν τὸ αὐτὸ εἰς πάντα τὰ ὅμοιά του. Ὕστερον πράττομεν ὁμοίως διὰ τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ ἐγγράφου η καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῦ ἐφ' ὅλων τῶν γραμμῶν· κατόπιν ἐπιχειροῦμεν ὡσαύτως διὰ τὸ ἑπόμενον καὶ τὰ ὅμοιά του, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Δὲν μένει ἡμῖν ἤδη ἢ νὰ γράψωμεν εἰς τὸ καθαρὸν τὸ κρυπτόγραφον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιχειροῦμεν οὕτω·

Κατὰ πρῶτον γράφομεν τὸ γράμμα τοῦ ἀληθοῦς ἀλφαβήτου ἀρ. 1 (χ) τὸ ἀντίστοιχον τῆς συμβολικῆς μονάδος (Ξ) τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2, καὶ εἶτα τὰ συμβολικὰ γράμματα τοῦ συνταχθέντος ἐγγράφου, λαμβάνοντες αὐτὰ κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ κατ' ἀριθμητικὴν σειρὰν τῶν στηλῶν, φροντίζοντες μόνον νὰ ἐγγράψωμεν τὴν συμβολικὴν μονάδα (Ξ) καὶ τοὺς συμβολικοὺς ἀριθμοὺς (α σ ρ καὶ ο ξ γ) τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 2, πρὸ τῆς ἐγγραφῆς συμβολικοῦ γράμματος τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 3 ὁμοίου τῆς συμβολικῆς μονάδος (Ξ). Ὅταν ὅμως τὸ ἔγγραφον θὰ μεταδοθῇ καὶ διὰ τοῦ τηλεγράφου, τότε χωρίζομεν τὰ γράμματα καὶ καθ' ὁμάδας μὴ περιλαμβανούσας πλέον τῶν (5) πέντε γραμμάτων, ἵν' ἀποφύγωμεν τὰ σφάλματα [1].

Ἡ δευτέρα αὕτη ἐργασία δι' 100 γράμματα ἀπαιτεῖ 8—10 λεπτά. Ἀλλ' ἵνα ἐπιτύχωμεν τὴν ταχύτητα ταύτην καὶ κρυπτογράφωμεν τὸν ἀνωτέρω ἀριθμὸν γραμμάτων, ἀπαιτεῖται μικρὰ μὲν ἐξάσκησις, ἀλλὰ μεγάλη εὐκρίνεια τῶν γραμμάτων καὶ μεθοδικὴ διάταξις τῆς ἐργασίας.

Ὁ παραλήπτης ὅστις γνωρίζει μόνον τὴν κλεῖδα Ἐπαμινώνδας, πρὸς ἀνάγνωσιν τοῦ κρυπτογράφου γράφει κατὰ πρῶτον τὸ ἀληθὲς ἀλφάβητον ἀρ. 1, ἀνευρίσκει διὰ τῆς κλειδὸς τὸ συμβολικὸν ἀλφάβητον ἀρ. 2, καὶ ἐκ τοῦ πρώτου γράμματος τοῦ κρυπτογράφου (Χ), ὅπερ καὶ διαγράφει, θὰ γνωρίσῃ τὴν συμβολικὴν μονάδα (Ξ), δι' ἧς κανονίζει καὶ οὗτος τοὺς συμβολικοὺς ἀριθμούς του. Τότε ἀναζητεῖ ἐν τῷ κρυπτογράφῳ τὴν πρώτην συνάντησιν τοῦ γράμματος τῆς συμβολικῆς μονάδος, ἥτις παρακολουθεῖται πάντοτε ὑπὸ τῶν ἓξ συμβολικῶν ψηφίων (α σ ρ καὶ ο ξ γ) τῶν ἀποτελούντων τοὺς δύω ἀριθμούς, ἀναγνωρίζει τὴν ἀριθμητικήν του ἀξίαν, διαγράφει καὶ τὰ ἑπτὰ ταῦτα συμβολικὰ ψηφία καὶ ἀφήνει οὕτω τὸ καθαρὸν κρυπτόγραφον.

Ἤδη μὲ τὸν ἀριθμὸν συμβολισμοῦ (026) ἀνευρί-

[1] Κατὰ τὴν τηλεγραφικὴν ἀνταπόκρισιν ἐβεβαιώθη ὅτι εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος ἡ ἀποφυγὴ σφαλμάτων ὅταν τὸ κρυπτόγραφον περιλαμβάνῃ ὁμάδας ἐχούσας μείζονα ἀριθμὸν γραμμάτων Kerckhoffs.

σκει τὸ ἀλφάβητον ἀρ. 3, διαγράφει τὸ ὑπ' ἀρ. 2 τοιοῦτον, γράφει ὁλογράφως τὸν ἀριθμὸν μεταθέσεως (318), ἀριθμεῖ ἕκαστον γράμμα αὐτοῦ, ὑπολογίζει τὸν ὁλικὸν ἀριθμὸν τῶν γραμμάτων τοῦ κρυπτογράφου, διὰ νὰ γνωρίσῃ πόσα γράμματα θὰ ἔχῃ ἑκάστη στήλη καὶ ἂν τινες τούτων θὰ ἔχωσιν ὀλιγώτερα, γράφει αὐτὰ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω εἰς τὰς στήλας κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν των σειράν, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς πρώτης, καὶ εἶτα προβαίνει εἰς τὴν ἐξήγησιν.

Ἐννοεῖται ὅτι ἂν τὸ κρυπτόγραφον περιέχῃ καὶ συμβολικοὺς ἀριθμούς, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν θὰ ἐννοήσῃ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν, καὶ θὰ τοὺς ἐξηγήσῃ ὡς τοιούτους διὰ τοῦ ἀλφαβήτου ἀρ. 3.

Περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι, τόσον μετὰ τὴν σύνταξιν ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κρυπτογράφου, ὀφείλομεν νὰ ἐξαφανίζωμεν τὸν συνταχθέντα βοηθητικὸν πίνακα.

Τὸ ἐκτεθὲν σύστημα, ἀπαιτοῦν μυστικότητα μόνον ὡς πρὸς τὴν κλεῖδα, δύναται νὰ εἶνε γνωστόν, καθ' ὅσον ὁ ἀποστολεὺς ἄνευ προειδοποιήσεως τοῦ λήπτορος, κανονίζει κατὰ βούλησιν τὸ συμβολικὸν ἀλφάβητον ἑκάστου κρυπτογράφου, ὡς δυνάμενος νὰ γράψῃ τὸ αὐτὸ ἔγγραφον μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε κλεῖδα, ἀλλὰ μὲ διάφορον ἀλφάβητον, ἐν συνδυασμῷ 999 ἀριθμῶν συμβολισμοῦ μὲ 999 ἀριθμοὺς μεταθέσεως, ἐξ ὧν καὶ ἂν ἀφαιρέσωμεν τὸ ἥμισυ, ὡς δυνάμενον νὰ παρέξῃ ὅμοια ἀλφάβητα, πάντως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑλικῶς ἀνερμήνευτον.

Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ
λοχαγὸς τοῦ πεζικοῦ.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΡΓΑ
ΤΟΥ ΒΗΛΑΡΑ[1]

Η ΠΥΡΚΑΪΑ

Ποιὸς ἔχει πέτρινη καρδιὰ γιὰ νὰ μὴ νοιώσῃ πόνο
μὲ τὸ κακὸ 'ποῦ γίνηκε τὸ φετεινὸ τὸ χρόνο,
κακὸ μεγάλο καὶ φριχτό, ὁποῦ νοικοκυρέοι
σὲ μιὰ στιγμὴν ἀπόμειναν γυμνοὶ διακοναρέοι,
βιό τους καὶ σπίτια μ' ἵδρωτα πολὺν ἀποχτημένα
νὰ τὰ ἰδοῦν οἱ ἄθλιοι ὀχ τὴ φωτιὰ καμμένα,
καὶ ἀντὶς σὲ στρώματα ψηλὰ καὶ πλούσια στολισμένα
κείτουνται τώρα κατὰ γῆς μὲ χέρια σταυρωμένα.
Ὢ θέαμα ἐλεεινό! καὶ ποιὸς νὰ σᾶς κυττάζῃ
χωρὶς νὰ κλάψῃ ἀπὸ καρδιᾶς, χωρὶς ν' ἀναστενάζῃ;
Ἄχ! νὰ 'παιζε στὸ χέρι μου ποιητικὸ κοντύλι
νὰ ἱστορήσω, ὡς ἤθελα, μὲ τέχνη αὐτὴ τὴν ὕλη!
γιατὶ ἀκλούθησαν πολλὰ συμβεβηκὰ μεγάλα·
ἐγὼ δὲν εἶδα βέβαια ποτέ μου τέτοια ἄλλα,
κι' ἂν εἶχα ἰδῇ καὶ ἄλλοτε, μὲ τοῦτα δὲν ὁμοιάζουν,
ἐτοῦτα εἶνε ἀλλόκοτα, διόλου παραλλάζουν,
δὲν εἶναι τῆς πυρκαϊᾶς τὰ ὅσα προξενάει,
μὸν εἶναι κάτι ἤδυσματα καθένας ν' ἀπορᾷ.
Στοὺς χίλιους ὀχτακόσιους δυό, τὸ μῆνα 'ποῦ θερίζουν,
κι' ὁποῦ γι' αὐτὸ καὶ θεριστὴ κοινὰ ὀνοματίζουν,
καὶ στῆς ἐννιὰ καὶ εἴκοσι τοῦ ἴδιου μῆνα ἐγίνη
αὐτὴ ἡ φωτιά, 'ποῦ σ' ὅλους μας τρομάραις τόσαις δίνει·
δυὸ ὥραις ἦταν τῆς νυχτός, ὁπώδωκε τὴ φάλια
καὶ ἀντράλωσε ὑστερώτερα τοῦ κόσμου τὰ κεφάλια·
τρεῖς ὥραις μόνον φτούρησε κι' ἂν φτούραγε ἀκόμα
ἡ χώρα θὰ σωριάζονταν καμμένο μαῦρο χῶμα.
Ἐπρωτοφάνηκεν, ὡς λέν, μὲς τοῦ Κώστα-Πολίτη
ὀχ τ' ἀργαστήρι κολλητὰ στὴν πόρτα ἀπὸ τὸ σπίτι,
καὶ ἀπόκει μ' ἀπίστευτη καὶ ἄκρα γληγοράδα
ἄναψε εὐτὺς τῆς γειτονιᾶς καὶ ἡ μιὰ καὶ ἡ ἄλλη ἀράδα·
φυσάει νότος καὶ βοριᾶς καὶ τὴ φωτιὰ φουσκόνουν,
τῆς φλόγαις καὶ τὰ κάρβουνα στὰ σύγνεφα σηκόνουν,
πέφτουν οἱ τοῖχοι καὶ ἡ σκεπαὶς καὶ ὁ τόπος ἀντηχάει,
κι' ὁ κουρνιαχτὸς μὲ τὸν καπνὸ στὰ ὕψη ἀπετάει·
θαμπόνουν τ' ἄστρια τ' οὐρανοῦ καὶ τὸ σκοτάδι ἀξαίνει,
καὶ ἡ φλόγα φοβερώτερα τὸν Ἅδη παρασταίνει·
ὢ Θέ μου, τί ἀλαλαγμοί, τί φόβος στὸ λαό σου!
«πάψε,» φωνάζουν κλαίοντας, «ντὲ πάψε τὸ θυμό σου»·
γυναῖκες, ἄντρες, καὶ παιδιά, γέροντοι, γριαὶς καὶ νέοι,
ἀνάκατα καὶ Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι καὶ Ἑβραῖοι,
θρηνοῦν τὴ δυστυχία τους ἀπελπισμένοι τρέχουν,
ποῦ νὰ σταθοῦν καὶ ποῦ νὰ πᾶν τελείως δὲν κατέχουν·
ὀμπρὸς ὀπίσω περπατοῦν, χωρὶς σκοπὸ κινοῦνται,
φωνάζουν κλαῖν ἀδιάκοπα καὶ μὸν παραπονιοῦνται,
μηδὲ τοὺς ἔρχονταν στὸ νοῦ νὰ τρέξουν νὰ πασκίσουν
νὰ καταπάψουν τὸ κακὸ καὶ τὴ φωτιὰ νὰ σβήσουν,
παρὰ συμβαίνει κ' ἔξαφνα μὲ βιὰ πολλὴ ἀβγατάει,
κι' ὁ κόσμος ἐλαχτάρισε, νοῦ μέτρα δὲν κρατάει,
κιαπὲ ἡ λαχτάρα τῆς φωτιᾶς μὲ ἄλλο δὲν ταιριάζει,
κ' ἐκεῖνα ποῦ δὲ θέλουμε νὰ κάμωμε μᾶς βιάζει·
ὁ ἄξιος γένεται δειλός, ὁ φρόνιμος τὰ χάνει,
τὴν ἐντροπὴν ὁ ἄνθρωπος στὴν ἄκρα τότε βάνει·
πόσαις κυραὶς κι' ἀρχόντισσαις ἀπὸ τὴν πρώτη τάξι—
τί καταφρόνια ἀνέλπιστη! Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ!—
ὁποῦ δὲν πάγαιναν ποτὲ ἀπὸ μιὰ πόρτα σ' ἄλλη
χωρὶς δουλεύτρων συνοδιά, καὶ συνοδιὰ μεγάλη,
στῆς στράταις καταμόναχαις καὶ ἀστόλιγαις γυρίζουν,
ἐκστατικαὶς στὴν τύχη τους κι' ἀπελπισμέναις φρίζουν!
πολλοὶ ὀχ τὸν ὕπνο ὡς βρέθηκαν, γυμνοὶ μισοντυμένοι,
ἔτσι σηκόνουνται ἄθελα καὶ φεύγουν ζαλισμένοι·
ἀπὸ μεγάλους καὶ μικροὺς ἐγιόμωσαν ἡ στράταις,
τὰ πράγματά τους φέροντας σὲ χέρια καὶ σὲ πλάταις·
ποιὸς σκουτικὰ ἐκουβάλαγε καὶ ποιὸς ἀγγειά, κασέλαις,
σὰν ἡ φορτώστραις πάγαιναν κυράδαις καὶ κοπέλαις·
ἀφέντης τὸ κοπέλι του ὀγλήγορα φορτόνει,
καὶ ὅσο κ' ἡ Εὐγενεία του βαστάει τὸ σηκόνει·
σὰν τὰ μυρμήγκια 'ποῦ ἄντα βροῦν παρέκει ὀχ τὴ φωλιά τους
σωρὸ ἀπὸ σκύβαλα λιανὰ ἢ ἄλλο γιὰ σοδιά τους,
κινᾶν κοπάδι βιαστικό, κατόπι ἕνα τ' ἄλλο,
ποιὸ νὰ σηκώσῃ πρόθυμο μοιράδι πλιὸ μεγάλο,
καὶ βλέπεις ἄδεια ἀνάκατα μαζὶ καὶ φορτωμένα
νὰ μπαινοβγαίνουν ἄκοπα πυκνὰ ἀπανωτιασμένα,
νὰ τρέχουν, νὰ στριμόνουνται, νὰ πᾶν καὶ νὰ γυρίζουν,
ἔτσι στοὺς δρόμους ὁ λαὸς σὲ πλῆθος τριγυρίζουν.
Μὸν τῆς φωτιᾶς ἡ ἀφορμὴ ἐγίνηκεν αἰτία,
νὰ γεννηθῇ ἄλλο βάσανο καὶ ἄλλη τιμωρία·
ἁρματωμένοι οἱ λιάπιδες ἐδῶ κ' ἐκεῖ κυττάζουν,
καὶ ὅ,τι ἀντέσουν ἀδραχτᾶν καὶ ληστρικὰ τ' ἁρπάζουν,
καὶ ὅσους κάτι ὀχ τὴ φωτιὰ μὲ κίνδυνο γλυτρόνουν
ὀχ τὴ φωτιὰ ἀσπλαχνότεροι τελείως τοὺς γυμνόνουν,
καὶ αὐτὸ πολλοὶ τὸ ἔπαθαν ἀπὸ ἀδυναμιά τους
νὰ ἀντισταθοῦν, ὡς ἔπρεπε, σὲ τέτοια συφορά τους·
ἐκείνου ὅμως ἔπαινος μὲ δίκιο θὰ τοῦ γένῃ
γιατὶ δὲν εἶναι ὅμοιος του στῆς γῆς τὴν οἰκουμένη,
'ποῦ δίχως φόβο ἢ σύγχυσι 'χτὸ σπίτι του κινῶντας
κουτὶ βαρὺ πετραδικὰ παραμελῆ (sic) βαστῶντας,
μ' ὀχτὼ χιλιάδαις μετρητὰ σ' ἀσήμι φορτωμένος
καὶ στὸ ποδάρι ἀπὸ καρφὶ μεγάλο λαβωμένος,
σὰν παλληκάρι ἐρρίχτηκε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι,
καὶ σὲ μεριὰ τ' ἀπόθεσε μ' ἀσφάλεια σὰν ξεφτέρι,
καὶ σέροντας τὴ σύζυγο ὡσὰν τουρβᾶ στὸν ὦμο
σ' εἰκοσιπέντε λιάπιδες μεγάλο χύνει τρόμο.
Καλότυχοι ὅσοι ἠμπόρεσαν στὴ φόβια νύχτα ἐκείνη
καρδιὰ νὰ δείξουν σταθερή, καρδιὰ μ' ἀγαθοσύνη,
καὶ τὸ καλὸ προξένησαν κατὰ τὴ δύναμί τους

[1] Ἴδε σελ. 161.

καὶ τοὺς λοιποὺς ὠφέλησαν μαζὶ μὲ τὴ ψυχή τους,
σὰν 'ποῦ τυχαίνει ὅλοι μας νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε
τὸ δάσκαλό μας τὸ σοφὸ καὶ νὰ τὸν συχωροῦμε,
ὅπου, σὰν εἶδε τὴ φωτιά, χωρὶς καιρὸ νὰ χάσῃ,
μὲς τὸ σκολειὸ εὑρέθηκε τὴ βλάβη νὰ προφθάσῃ,
μὲ κόπο συγκροτούμενο, μ' ἀγῶνα 'ποῦ ξοδεύει,
τὴ βιβλιοθήκη σωριαστὴ μὲς τὴν αὐλὴ μουσκεύει·
ἀληθινὰ δὲν ἔσωσε ὡς κεῖ ἡ φωτιὰ νὰ βλάψῃ,
μὸν νὰ 'φτανε δὲ γένονταν βρεμμένη νὰ τὴν κάψῃ·
νά! τί θὰ πῇ στὸν ἄνθρωπο ἡ γνώσῃ, 'ποῦ ἠξεύρει
ὅ,τι χιλιάδες δὲ νοχᾶν μονάχη νὰ ἐφεύρῃ!
Ὡστόσο βόσκει ἡ φωτιὰ καὶ γύρω προχωράει,
μηδὲ τινὰς ἐφρόντιζε, τὸ κάψιμο ἀβγατάει·
ἄθρωποι δὲν εὑρίσκονταν γιὰ νὰ τὴν ἐμποδίσουν,
νὰ κάμουν κάθε δυνατὸ νὰ τρέξουν νὰ τὴ σβήσουν,
ἕνας καὶ μόνος βρέθηκε μὲ φρονιμάδας μέτρα,
μιὰ πέτρα ἀλλιῶς δὲν ἔμνησκε ἀπάνω σ' ἄλλη πέτρα·
εὖγε σου καὶ τρισεῦγε σου, ἀλήθεια πατριώτη,
ἐσένα πρέπει ἀξίωμα, τιμὴ μὲ δίκιο πρώτη·
ἐσένα ὁποῦ ἔδειξες σωστὰ τὸ πόσο ἀχρήζεις
γιὰ τὴν κοινὴν ὠφέλειαν ὡς πρέπει νὰ φροντίζῃς·
«ἄσπρα, μαστόροι» ἐφώναζες» ἐσεῖς μὴ μ' ἀψηχᾶτε,
«θέλετε χίλια, ἑκατό, πενήντα, δέκα νά τε»
μὲ ὑπόσχεσες, φοβερισμοὺς καὶ ὅμοια λόγια πλῆθυα
πολὺ καλὸ μᾶς ἔκαμες, νὰ εἰποῦμε τὴν ἀλήθεια,
κι' ἀνίσως θέλουν μερικοὶ κακόγλωσσοι νὰ κρίνουν,
ὁ κόσμος ὅλος ἄδικο νὰ ξέρῃς πῶς τοὺς δίνουν·
καὶ τί νὰ εἰποῦν οἱ φθονεροὶ κι' ἀνέγνωμοι ὀχτροί σου,
χώρια πῶς οὐδὲν ἔδωκες παρὰν ὀχ τὸ πουγγί σου,
πῶς οἱ μαστόροι ἀπόμειναν μὲ τὰ ταξίματά σου,
καὶ ὕστερα πλερώθηκαν ἀπὸ τὴ γειτονιά σου·
ἐσὺ ἔκαμες τὸ χρέος σου, ἐκεῖνοι πάλιν φταίγουν,
'ποῦ ἂν ἐδῶκαν κάτιντὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ λέγουν.
Τέλος ἀρχίνησαν πολλοὶ τὸ φόβο νὰ ἀφίνουν
καὶ τοῦ κακοῦ τ' ἀβγάτισμα ζητᾶν νὰ ξεμακρύνουν,
οἱ καρδερώτεροι πηδᾶν καὶ τῆς σκεπαὶς πλακόνουν
καὶ τοὺς μαστόρους πρόθυμοι βοηθοῦν καὶ δυναμόνουν,
στὰ σταυροδρόμια μερικοὶ τοὺς λιάπιδες ξετάζουν,
κ' ἐκεῖνα ὁποῦ ἄρπαξαν ν' ἀφήσουν ἀναγκάζουν,
ἄλλοι ἀπ' ἄλλους δέχονται καὶ τὰ χρειώδη παίρουν
καὶ τῆς φωτιᾶς τὸ σβύσιμο καὶ τῶν μαστόρων φέρουν,
συντρέχουν ὅλοι ὁμόφωνοι μικροὶ μαζὶ μεγάλοι,
καθένας ὅπως τοῦ 'κοφτε στὴν ὥρα τὸ κεφάλι,
κ' ἔτσι μὲ τὸ παράδειγμα, μὲ τὴν καλὴ τὴν πρᾶξι,
ἀρχίνησαν τὰ πράματα νὰ μπαίνουν σὲ μιὰ τάξι·
ξεκόφτουν δῶ ξεκόφτουν κεῖ γκρεμίζουν ξεσκεπάζουν,
χωρὶς φωναὶς καὶ ταραχὴ κι' ἀληθινὰ κοπιάζουν·
σ' ὀλίγην ὥρα τῆς δουλειᾶς ἐφάνηκε ἡ ἐνέργεια
κι' ὁ νοῦς πόσο εἶναι χρήσιμος ἄντα ὁδηγάει τὰ γέργια·
μὲς τὰ καμμένα ἡ φωτιὰ περιωρισμένη μνήσκει,
βοσκὴ πλιὰ ἐκεῖ νὰ πιαστῇ καὶ μέρος δὲν εὑρίσκει·
σ' αὐτὸ μιὰ κάποια χριστιανὴ ξετετραχηλισμένη
στὸ πλῆθος μέσα ἐχούγιαζε κοντὰ μισοκαμμένη·
»γιά, πάρτε, ἄθρωποι μάταιοι, γιομάτοι ἁμαρτία,
»παρακαλέστε κλαίοντας θεοῦ τὴν εὐσπλαχνία·
»γιατὶ δὲν εἶναι βολετό, γιατὶ δὲν ἠμπορεῖτε,
»ὀχ τὴν οὐράνιαν ὀργὴ ποτὲ νὰ φυλαχτῆτε·
»ἰδέτε ἐμέν' 'ποῦ βρέθηκα στὸ σπίτι μου κλεισμένη,
»κι' ἀπὸ φωτιαὶς ἀπανωταὶς πανταχόθεν κυκλωμένη,
»ἀπὸ ἀθρώπους συνδρομὴ δὲ στρέγω νὰ ζητήσω,
»καὶ τὴν ἐλπίδα ἀπόθεσα στὸν οὐρανὸ νὰ γλύσω·
»γονατιστὴ ἐπροσεύχομουν», στὰ δάκρυα βουτημένη,
»ἄντα εἶδα ὀμπρός μου κ' ἔρχεται μιὰ λαμπροφορεμένη,
»καὶ πιάνοντάς με κοπανιὰ μὲ θάρρος ὀχ τὸ χέρι
»καθὼς μὲ βλέπετε ἄβλαβη κι' ἀνέγγιχτη μὲ φέρει».
Νὰ τὴ θωροῦν ὡς βρίσκονταν, ν' ἀκοῦν τὸ τί διηγέται,
ἀπὸ τὰ γέλοια ὁ λαὸς μὲ δίκιο δὲν κρατιέται.
Ἄχ! σπίτια 'ποῦ ἐπάγησαν, ἄχ, πλοῦτος ποῦ ἐχάθη!
στὰ ἄτυχα τὰ Γιάννινα τί συφορὰ ἐστάθη!
ὡστόσο ἐσβύστηκε ἡ φωτιὰ κοντὰ στὴν ἐκκλησία
τοῦ Ἅι Νικολάου κ' ἔπαψε ἐκεῖθε ἡ δυστυχία,
κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριὰ ὡς τὸ ντσαμὶ τελειόνει,
κι' ὁ κόσμος πάει νὰ κοιμηθῇ, τὸ νοῦ του συμμαζόνει.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ

Θὰ εἶταν ἴσως φυσικώτερο νὰ εἶτανε γραμμένη ἡ «Μαργαρίτα Στέφα» στὴ δημοτική, καὶ νὰ κρίνεται στὴν καθαρεύουσα. Μὰ συνέβηκε τὸ περίεργο, ὁ Ξενόπουλος νὰ μὴ θέλῃ νὰ τὴν ἀφήσῃ τὴν καθαρεύουσα, ἂν καὶ τὴν ξέρει πολὺ καλὰ τὴ δημοτική, καὶ μάλιστα τοῦ χαριτωμένου νησιοῦ τῆς ἱστορίας του. Κι' ὁ Κριτής του πάλι νἄχῃ κηρυγμένο πόλεμο μὲ τὴν καθαρεύουσα! Μὲ κακὸ Κριτὴ λοιπὸν ἔμπλεξε, μὰ πρέπει νὰ μᾶς συμπαθήσῃ ὁ φίλος μας, καὶ νὰ κοιτάξῃ τὴν οὐσία, ὄχι τὸ ἐξωτερικό.

Ἄλλο ἕνα: Ἐκεῖνος ποῦ καταπιάνεται νὰ κρίνῃ τὸν Ξενόπουλο, πρέπει νὰ ξέρῃ ἀπὸ τέχνη, γιατὶ εἶναι *τῆς τέχνης* ἄνθρωπος ὁ Ξενόπουλος. Καὶ γι' αὐτὸ κοντοστάθηκα καὶ συλλογίστηκα πολὺ πρὶ νὰ πιάσω τὴν πέννα. Κι ἂν τ' ἀποφάσισα, εἶταν ὄχι νὰ κρίνω, μόνο νὰ δώσω τὴν ἐντύπωση ποῦ μοῦ ἄφηκε ἡ τελευταία αὐτὴ ἱστορία του. Λοιπὸν ἐντύπωση, καὶ ὄχι κρίση:

Ἡ «Μαργαρίτα Στέφα» μοῦ θυμίζει κάτι εἰκόνες ποῦ ἀπὸ μακριὰ νὰ τὶς δῇς δὲν καταλαβαίνεις καὶ πολλά. Πρέπει νὰ τὶς σιμώσῃς, καὶ νὰ δῇς ἀπὸ κοντὰ τὶς γραμμές, τὰ χίλια ψιλοδουλέματα, ποῦ τὸ καθένα ἔχει καὶ τὸ λόγο του, καὶ τὴ μορφιά του. Εἶναι ψιλοδουλευτὴς ὁ Ξενόπουλος. Κ' εἶναι ψιλοδουλευτής, ἐπειδὴ παρατηρεῖ καθετί, καὶ ξέρει νὰ τὸ ἱστορήσῃ. Μπᾶτε μαζί του στὸ φαρμακεῖο ἐκεῖνο τοῦ Μαρκίδα, νὰ τὸ δῆτε αὐτὸ ποῦ σᾶς λέγω. Τὰ βλέπετε μὲ τὰ μάτια σας τἀμέτρητά του σερτάρια, καὶ τὶς ποιὸ ἀμέτρητες τὶς μποτίλιες. Ὡς καὶ τὲς βαριὲς μυρουδιές του τὶς μυρίζετε, καὶ δίχως ἄλλο θὰ βγαίνετε ἔξω νὰ πάρετ' ἀέρα, μόνο ποῦ μπήκανε μέσα οἱ δύο ἐκεῖνοι γιατροί, ὁ λιγνὸς κι ὁ χοντρός, καὶ σᾶς διασκέδασαν μὲ τὶς νοστιμώτατες ὁμιλίες τους.

Ὁ Ξενόπουλος παίρνει *φωτογραφίες*. Χρώματα καὶ κάλλη τῆς φαντασίας δὲ βλέπεις, καθὼς σὲ ποιητικώτερες ἱστορίες. Βλέπεις ὅμως ἐκεῖνο ποῦ ἐννοεῖ νὰ σοῦ δείξῃ: τὴν *ἀλήθεια*, μ' ὅλες τὶς λεπτομέρειές της. Τὸ μεσημεριανὸ φαγεῖ τοῦ Κόντε Ρικάρδου μὲ τὴ σιέστα κατόπι, ἡ λειτουργία στὴν ἐκκλησιὰ μὲ ταῖς γυναικήσιαις μωρολογίες, ἡ περίφημη περιγραφὴ τῶν δύο Κατσουρελέων, καὶ πολλὰ ἄλλα τέτοια, εἶναι τὸ καθένα ἀπὸ μιὰ φωτογραφία, ποῦ καὶ τὴν βλέπεις καὶ τὴν ἀκοῦς. Κι ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνο ποῦ ξέρει νὰ τὰ πῇ, μὰ καὶ ποῦ ξέρει *τί* νὰ πῇ. Τὸ ὑλικό του εἶναι παρμένο ἀπὸ τόπους ποῦ τοὺς ἔχει μάθει μαζὶ μὲ τὴ γλῶσσα του. Ἐκεῖ πρέπει νὰ μεγάλωσε ὁ ζωγράφος μας.

Οἱ χαρακτῆρες του εἶναι κ' ἐκεῖνοι χαραγμένοι μὲ γραμμὲς ὡρισμένες, καὶ θεοφάνεροι. Ὁ Κόντε Ρικάρδος κι ὁ Γιακουμάκης Στέφας εἶναι τύποι ποῦ κάνουν τιμὴ ἑνὸς Ντίκενς. Ὅλα τὰ πρόσωπα ποῦ πέρνουνε μέρος μέσα στὴν ἱστορία τῆς Μαργαρίτας, τύποι εἶναι. Κ' ἴσως ὁ καλλίτερος εἶνε κι ὁ ἁπλούστερος—ὁ τύπος τοῦ Πώπου Ἀράχτη.

Ἡ ἱστορία μας ὅμως δὲν εἶναι ψυχολογική, εἶναι ἠθογραφική. Δρᾶμα δὲν εἶναι· εἶναι ζωγραφιά. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος ἱστορεῖται μιὰ ἀγάπη, τῆς Μαργαρίτας καὶ τοῦ Τόνη, αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Μὰ ἀκολουθοῦντας τὸ δρόμο τῆς ἀγάπης ἐκείνης, τὴ λησμονεῖς, καὶ κάθεσαι καὶ σεριανίζεις αὐτὰ ποῦ σοῦ δείχνει ὁ ζωγράφος στὰ πλάγια, μάλιστα τὰ *κομματικά*, ποῦ εἶναι μοναχά τους μιὰ ἱστορία, ἱστορία ποῦ ἐπαναλαμβάνεται σὲ κάθε τόπο, σὲ κάθε πόλη, καὶ σὲ κάθε χωριό. Ὅλο τὸ νησάκι, ὅλον ἐκεῖνο τὸ μικρόκοσμο, τόνε βλέπεις καὶ τὸν ἀκοῦς. Κατὰ τὸ τέλος,

σὲ πέρνει πιὰ στὸν καθαυτὸ δρόμο καὶ γοργὸ σὲ φέρνει στὴ δραματική του καταστροφή. Τὸ κλέψιμο τῆς Μαργαρίτας, τὸ σπάσιμο τῆς ρόδας τοῦ ἁμαξιοῦ, τὸ κυνηγητὸ τῶν γέρων κατόπι τους, τὸ πιάσιμο, τὸ γύρισμα, ὁ γάμος,—ὅλα ἔρχουνται τὄνα κατόπι τοῦ ἄλλου, καὶ σοῦ δείχτουν πῶς ἂν δὲν ἔγραφε στὴν ἀρχὴ καὶ στὴ μέση τῆς ἱστορίας ὁ τεχνίτης μας μὲ τὴν ἴδια γλιγωράδα, εἴταν ἐπειδὴ εἶχε ἄλλα σπουδαιότερα πράματα νὰ μᾶς πῆ: νὰ μᾶς εἰκονίσῃ πιστὰ τὸ νησάκι του, μὲ τὰ χίλια παράξενά του.

Τί διαφορὰ ἀπὸ τοῦτες τὶς ἠθογραφικὲς ἱστορίες ὡς τὶς ρομαντικὲς ἐκεῖνες ποῦ μᾶς ἔγραφαν ἄλλοτε! Καὶ τί χαρὰ νὰ τὸ συλλογίζεσαι πῶς χώρα δὲν εἶνε στὸν κόσμο νὰ δείχνῃ τόσες διαφορὲς ἀπὸ νησὶ σὲ νησί, ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, καθὼς ἡ Ἑλληνικὴ χώρα. Ἀπέραντο στάδιο γιὰ τοὺς ἀληθινούς μας τεχνῖτες! Τὴν καλὴ ἀρχὴ μᾶς τὴν ἔκαμε ὁ Ξενόπουλος. Μᾶς τὴν ἔκαμε κι ὁ Καρκαβίτσας. Σ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ ἁπλώνουμε τὰ χέρια μας καὶ τοὺς χαιρετοῦμε, ποῦ μᾶς γλυτώνουν ἀπὸ τὸ ρομάντσο τὸ φράγκικο, καὶ μᾶς δροσοποτίζουνε μὲ ἱστορίες ρωμαίικες.

Α. Ε.

Ο ΒΡΥΚΟΛΑΚΚΑΣ

Ἡ γριὰ-Ζαφείρω ἐξημερώθηκε τὸ πρωὶ βαρειὰ ἄρρωστη. Τῆς εἶχε πιαστῆ ἄξαφνα πόδι καὶ χέρι καὶ μιλιά. Τ' ἀφεντικά της, ὁ κὺρ Ἀνδρέας Φ* καὶ ἡ κυρία του, μιὰ σωστὴ ἀρχόντισσα, μὲ τὴ μονάκριβή τους κόρη τὴν Ἀγλαΐα, τὴν εἶχαν τὴ γριὰ Ζαφείρω, ὄχι πειὰ γιὰ ὑπηρέτρια, ἀλλὰ γιὰ ψυχομάνα. Ὅταν ἐπαντρεύτηκε ἡ κυρὰ τραπεζίτισσα, τὴν εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ πατρικό της σπίτι στὴν Καλαμάτα, ποῦ τὴν εἶχαν ἀπὸ μικρή. Γι' αὐτὸ καὶ τοὺς ἐπόνεσε πολὺ ἡ ἀρρώστιά της. Ἔστειλαν ἀμέσως κ' ἔφεραν τὸ γιατρὸ τοῦ σπιτιοῦ. Ἀνώφελα ὅμως, γιατί τὴν ἄλλη ἡμέρα, ἡ γριὰ-Ζαφείρω ἐξημερώθηκε χειρότερα, ἔπεσε σὲ ἀναισθησία καὶ τὴν ἄλλη μᾶς ἄφηκε χρόνους.

Τὴν καϋμένη τὴ γριὰ-Ζαφείρω! πῶς τὴν ἐλυπήθηκαν ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Φ* καὶ πρὸ πάντων ἡ κόρη τους, ἡ χαριτωμένη Ἀγλαΐα καὶ λίγο μαζὺ μ' αὐτὴ ὁ Γιωργάκης ὁ . . . . φίλος της, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἔχυσε κ' ἕνα ἢ δυὸ δάκρυα, σὰν ἐπῆγε τὸ μεσημέρι στοῦ κυρίου Τραπεζίτη τοῦ γείτονά του. Εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὸ σχολαρχεῖο, ποῦ ἤτανε μαθητὴς κ' ἔμαθε τὸ θάνατο τῆς γριὰ-Ζαφείρως κ' ἀμέσως ἔτρεξε ἐκεῖ νὰ ἰδῇ τί γίνεται. . . . Ἡ Ἀγλαΐα ἤτανε καταλυπημένη καὶ μ' ἕνα μαῦρο κρέπι στὸ λαιμό. Ἡ λύπη φαινότανε ζωγραφισμένη στὸ προσωπάκι της, τὰ μάτιά της ἤτανε κατακόκκινα. Σὰν τὴν εἶδε σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι ὁ Γιωργάκης ἀποφάσισε νὰ δακρύσῃ· καὶ δύο νά! μεγάγα-μεγάλα δάκρυα ἔπεσαν ἀπὸ τὰ μάτιά του! Τὴν ἐρώτησε μάλιστα καὶ μ' ἕνα σοβαρὸ τρόπο ἂν ἤθελε νὰ βάλῃ κι' αὐτὸς πένθος 'στὸ καπέλλο του!

Σὰν εἶνε κανεὶς δεκαπέντε χρόνων, τὰ μόνα ποῦ ἔχει εὔκολα εἶνε τὰ γέλοια καὶ τὰ δάκρυα, ὁ ὕπνος καὶ οἱ. . . . ἀνοησίες.

Ναὶ ἀνοησίες! Μὰ ἡ τοῦ Γιωργάκη ἐκείνη τὴν ἡμέρα δὲν ἤτανε καὶ πολὺ μεγάλη, ἀφ' οὗ ὁ δύστυχος ἤτανε ἄβγαλτος 'στὸν κόσμο· δὲν εἶχε καμωμένη ἀκόμη τὴ γνωριμιὰ τοῦ θανάτου, κι' οὔτε ἤξερε καλὰ-καλὰ τί θὰ πῆ πένθος καὶ πότε τὸ βάζουν. Ἡ μαύρη αὐτὴ ***τσόχινη κορδέλλα***, ποῦ καμμιὰ φορὰ ζυγίζει χιλιάδες ὀκάδες, δὲν εἶχε ἀκόμη βαρύνει τὸ ἐλαφρό του παιδιάτικο κεφάλι. Δὲν εἶχε περάσει ἀκόμη ἀπὸ πάνου του οὔτε μαύρη σκέπη, οὔτε μαύρη σκέψι.

Ἀργότερα ἔμαθε κι' αὐτός, σὰν τοὺς ἄλλους, τί ἤθελε νὰ πῆ καὶ πένθος καὶ θάνατος καὶ ἄλλα πολλὰ σχετικά. . . . Καὶ τἄμαθε τότω καλά, ποῦ δὲν ἔχει πειὰ φόβο νὰ κάμῃ τὴν ἴδια ἀνοησία. . . . .

*

Τὸ ἀπομεσήμερο εἶχαν μαζευτῆ στοῦ κυρίου Τραπεζίτη, μερικὲς γειτόνισσες—ὅλες γυναῖκες ἐμπόρων—γιὰ νὰ συλλυπηθοῦνε τάχα τὴν κυρὰ-Τραπεζίτισσα καὶ τὴν κόρη της. Νὰ παινέσουν τὶς καλωσύνες τῆς μακαρίτισσας, ποῦ ἤτανε πιστὴ δουλεύτρα κ' εἶχε χέρια χρυσᾶ ἀπὸ τιμιότητα, κ' ἀγάπαε τὸ σπίτι μὲ τέτοια ἀφοσίωσι. Κι' ἄλλα πολλὰ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα, ποῦ λένε ἡ γυναῖκες, σὰν πηγαίνουν σὲ κανένα σπίτι ποῦ ἐπισκέφτηκε ὁ κρύος κι' ἄραχνος χάρος.

Κατὰ τὶς πέντε—ἤτανε Ἰούνιος μῆνας—ἔκαμαν τὴν κηδεία της, μὲ ὀχτὼ παππάδες καὶ τρεῖς ψάλτες. Ἐπῆγαν κοντὰ ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι τῆς Τραπέζης, μερικοὶ γειτόνοι κι' ὁ Γιωργάκης μαζὺ μὲ σκυμμένο κεφάλι. Ὦ! ἔπρεπε νὰ τὸν ἐβλέπατε πῶς ἐφαινότανε ὅτι εἶχε πάρει τὸ πρᾶμμα πολὺ σοβαρά! Μὰ ἔλα ποῦ στἀληθινὰ περισσότερο ἐσκεπτότανε τὴν Ἀγλαΐα, μὲ τὰ σγουρὰ-σγουρὰ σὰν ἀγοριοῦ μαλλιά της, τὰ γαλαζένια μάτια της, ποῦ σὲ δυὸ ἢ τρεῖς ἡμέρες θὰ ἔφευγε μὲ τοὺς γονεῖς της νὰ πᾶνε 'στὸν Πύργο 'στὴν ἐξοχή τους, νὰ μείνουν ὅλο τὸ καλοκαῖρι, παρὰ τὴ γριὰ-Ζαφείρω, ποῦ ἔμοιαζε μὲ τὸ φέσι, ποῦ τῆς εἶχαν βαλμένο, 'σὰν μαϊμοῦ μὲ κόκκινη σκούφια. Σὰν τὴν ἐδιάβασαν 'στὴν ἐκκλησιὰ κ' ἔψαλαν οἱ παππάδες τὸ «*Δεῦτε* ***τελευταῖον ἀσπασμόν***», ἐπῆγαν πέντε-ἕξη καὶ τὴν ἀσπάστηκαν, κ' ἐσίμωσε κ' ὁ Γιωργάκης κοντὰ κι' ἀφ' οὗ ἐφίλησε τὸ εἰκόνισμα, ποῦ τῆς εἶχαν 'στὰ χέρια μ' ἕνα σταυρὸ κέρινο, ἀκούμπησε τὰ χείλη του καὶ 'στὸ μέτωπό της:

— Μπᾶ! Μπᾶ! πῶς εἶνε κρύα, εἶπε σὲ κάποιον ποῦ ἤτανε κοντά του κι' αὐτὸς χαμογέλασε. . . .

*

Ἀχ! καλὸ Σεπτέμβριο τώρα νὰ ματαιδῇ τὴν Ἀγλαΐα του! Ἤτανε καταλυπημένος, ἀπαρηγόρητος. Ποῦ νὰ μπορῇ νὰ τὴν καλημερίσῃ πειὰ ἀπ' τὸ παράθυρό του κάθε πρωί. Τὸ βράδυ ποῦ ἤθελε νὰ φύγῃ ἡ Ἀγλαΐα τοῦ ἔδωσε κρυφὰ-κρυφὰ ἕνα βελουδένιο σακκουλάκι, ποῦ εἶχε μέσα λίγα μαλλιά της, κι' ἀπόξω εἶχε κεντημένα τὰ γαλλικὰ λόγια: «*Ne m' oubliez pas*». Ἀχ! αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ ἐχάλασαν τὸ κεφάλι.

Δυὸ ὧρες ζητοῦσε νὰ εὕρῃ 'στὸ λεξικὸ τὸ ρῆμα *moublir*!! Μὰ δὲν τὸ 'κατάφερε! Τὸ πρωὶ ποῦ ἐπῆγε 'στὸ μάθημά του ἐρώτησε δειλὰ-δειλὰ τὸ σχολάρχη του, ἕναν ἀγριάνθρωπο! τί ἤθελε νὰ πῆ

αὐτὴ ἡ φράσις, κι' αὐτὸς ἀντὶ νὰ τοῦ τὴν ἐξηγήσῃ σὰν δάσκαλός του ποῦ ἤταν, τοῦ λέει:

— ***Ππαπήγαινε ἀποδῶ ἀναιδεεέστατε!!***

*

Τὸ καλοκαῖρι 'πέρασε, ἦρθε κι' ὁ Σεπτέμβριος καὶ 'γύρισεν ἀπὸ τὸν Πύργο ὁ κὺρ-Τραπεζίτης. Ἡ χαρὰ τοῦ Γιωργάκη ἦταν ἀπερίγραπτη. Θὰ ἔβλεπε τὸ **χρυσό του**, τὴν Ἀγλαΐα του, ὕστερα ἀπὸ τριῶν μηνῶν χωρισμό!

Ἦταν Τετάρτη βράδυ. Τὸ βαπόρι εἶχε φθάσει κατὰ τὶς ὀχτώ. Κατὰ τὶς ἐννιὰ καὶ μισὴ μετὰ τὸ δεῖπνο, ἐζήτησε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν πατέρα του νὰ πάῃ μιὰ στιγμὴ νὰ χαιρετίσῃ τὴν οἰκογένεια τοῦ κ. Τραπεζίτου, ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὸν Πύργο. Ἐπῆγε λοιπὸν μὲ μιὰ χαρά, μὰ τί χαρά! Ἐχαιρέτησε τὴν Ἀγλαΐα πρώτη-πρώτη. Τὸν ἐρώτησε ἂν τὴν εὕρισκε μαυρισμένη ἀπὸ τὸν ἥλιο, κι' αὐτὸς τῆς ἀπήντησε πῶς ἦταν ***πειὸ ἄσπρη***!

Ἐμπήκανε 'στὴν τραπεζαρία, ποῦ ἡ μαμμά της ἄδειαζε μιὰ βαλίτζα. Ὁ κὺρ-Τραπεζίτης εἶχε πάει 'στὴν κάμερα του, γιατί ἦταν πολὺ κουρασμένος. Ἄρχισαν νὰ τὸν ρωτοῦν τὰ νέα τῆς Πάτρας καὶ τῆς γειτονιᾶς κι' αὐτὸς τοὺς ἔλεγε ὅσα ἤξερε κι' ὅσα δὲν ἤξερε. Ἡ δουλειὰ ἤτανε νὰ μείνῃ ὅση περισσότερη ὥρα μπορέσῃ κοντὰ 'στὴν Ἀγλαΐα του.

Τὰ νέα του ἐτελείωσαν. Τὸ ἄδειασμα τῆς βαλίτζας ἐτελείωσε καὶ ἄρχισε τὸ χασμούρισμα τῆς μαμμᾶς τῆς Ἀγλαΐας. Ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως εἶχε πειὰ σημάνει. Ἔπρεπε νὰ φύγῃ. Ὅταν σὲ μιὰ στιγμὴ μπαίνει ἡ Παρασκευὴ ἡ μαγείρισσα τοῦ σπιτιοῦ κατακίτρινη, μὲ μάτια γουρλωμένα καὶ στόμα ἀνοιχτό.

— Ὢχ! κυρά μου! τί νὰ σοῦ πῶ. . . . ἀνέβηκα ἀπάνου 'στὴ σοφίτα νὰ βάλω τὰ πράμματά μου μέσα 'στὴν κάμαρα καὶ καθὼς ἔκαμα ν' ἀνοίξω τὴν πόρτα τί νὰ δῶ!. . . Τὴ Ζαφείρω! ναί, κυρά μου, τὴ Ζαφείρω! ὁλάκερη ἀπάνου 'στὸ κρεββάτι ξαπλωμένη μὲ κάτι μάτια νὰ γουρλωμένα! πώ! πώ τρομάρα μου! μὲ ἕνα στόμα νὰ μεγάλο.

— Ἔλα πήγαινε ἀπὸ δῶ τρελλή, εἶπε ἡ κυρὰ Τραπεζίτισσα. Τοῦτο μᾶς ἔλειπε τώρα νὰ μᾶς ἔρθῃ κ' ἡ Ζαφείρω πίσω ἀπὸ τὸν τάφο. Ἀχ! κακομοίρα. . . . οἱ πεθαμμένοι δὲν ματαγυρίζουν!

— Μὰ τὴν εἶδα μὲ τὰ μάτιά μου, κυρά μου, θὰ βρυκολάκκιασε. . . . Τὴν εἶδα σᾶς λέω ὁλάκερη 'στὰ μαῦρα ντυμένη, εἶπε πάλι ἡ Παρασκευὴ μὲ κάτι χειρονομίες ἀπελπιστικές.

Ὁ Γιωργάκης ἐγέλασε τότε κ' εἶπε, δῶστέ μου ἕνα φῶς ***ν' ἀνέβουμε νὰ ἰδοῦμε*** τὸ φάντασμα. Θὰ δῆτε ἅμα πάω ἐγὼ πῶς θὰ χαθῇ ἀμέσως.

— Ναί, πηγαίνετε τέλος πάντων γιὰ νὰ βγάλετε τὴν ἰδέα αὐτῆς τῆς τρελλῆς, γιατί εἶνε καλὴ νὰ μᾶς κρατήσῃ ὅλη νύχτα 'στὸ ποδάρι μὲ τὰ φαντάσματα. Πηγαίνετε, μὰ ἂς ἔλθῃ κι' ὁ Νικόλας ὁ κλητῆρας μαζὺ μὴν εἶνε κανένας κλέφτης. . .

— Φώναξέ τον νὰ ἔλθῃ ἀπάνου· θὰ εἶνε κάτου 'στὸ φυλακεῖο, εἶπε ἡ μαμμὰ τῆς Ἀγλαΐας.

Σὲ λίγο ὁ Νικόλας ἦρθε ἀπάνου καὶ παίρνοντας αὐτὸς μιὰ λάμπα 'στὸ χέρι κι' ὁ Γιωργάκης ἕνα μαχαίρι τοῦ μαγεριοῦ—γιὰ ἀστεῖο τάχα—ἐτράβηξαν ἀπάνου. Ἀπὸ πίσω ἐρχότανε ἡ Ἀγλαΐα μὲ τὴν Παρασκευή. 'Στὴ σκάλα ποῦ ἀνεβαίνανε, ὁ Γιωργάκης ἐχτυποῦσε δυνατὰ τὰ πόδια του, λὲς ἀπὸ φόβο, γιατί ἄρχισε λίγο νὰ ***κρυοξεσταίνεται***, λὲς γιὰ νὰ δώκῃ εἴδησι 'στὸ φάντασμα τῆς Ζαφείρως νὰ φύγῃ, ὅπως ἔλεγε, γελῶντας τάχα. Ἅμα ἔφτασαν ἀπάνου 'στὴ σοφίτα ἐπροχώρησαν κατὰ τὸ ἀριστερὸ μέρος, ποῦ ἦταν ἡ κάμερα μὲ τὸ βρυκόλακκα.

— Ὦ! πῶς ἐκιτρίνισες!! τοῦ εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα.

— Ἔτσι σοῦ φαίνεεε...ται. Ἐγὼ νὰ φοβηθῶ; δὲν τρέπεσαι! ἠθέλησε νὰ πῆ, μὰ ἡ γλῶσσά του κἄπως ἐπιανότανε. . . .

Καὶ κάνοντας ἕνα ψεύτικο θάρρος ἔσπρωξε τὴ μισάνοιχτη πόρτα.

— Πὼ πὼ ἀλήθεια! ἐφώναξε. Τὰ δόντιά του ἄρχιζαν νὰ τρίζουν, τὸ μαχαῖρι, ποῦ εἶχε 'στὸ χέρι εὑρέθηκε χάμου 'στὸ πάτωμα κι' αὐτὸς εὑρέθηκε χωρὶς ὑπερβολὴ μὲ τρία πηδήματα κάτου ἀπὸ τὴ σκάλα.

— Τί τρέχει; τὸν ἐρώτησε ἡ μαμμὰ τῆς Ἀγλαΐας, ποῦ ἦταν ἐκεῖ. Τί ἔπαθες καλέ;

— Τὴν εἶδα ὁλάκερη τὴ Ζαφείρω μὲ μάτια νὰ γουρλωμένα, μὲ στόμα νὰ ἀνοιχτό!. . . . Τὴν εἶδα, τῆς ἀποκρίθηκε τρέμοντας σὰν ψάρι ὄξω ἀπ' τὸ νερό.

. . . .

— Ἀχ! μαμμά μου, μαμμά μου ἀκούστηκε σὲ λίγο νὰ λέῃ μὲ παραπονετικὸ τόνο ἡ Ἀγλαΐα, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴ σκάλα. Ἀχ! μαμμά μου, ὁ ραμπαγᾶς μου ὁ μαῦρος γάτος μου. . . . τὸν ἔκλεισ' αὐτὸς ὁ βρωμοΝικόλας 'στὴν κάμερα κ' ἐψόφησε. Σὰν ἄνθρωπος φαίνεται ὁ ἄμοιρος ἀπάνου 'στὸ κρεββάτι. Ἀχ! τὸν κακόμοιρο τὸ «ραμπαγᾶ μου» νὰ ψοφήσῃ ἀπὸ τὴν πεῖνα! μόνον τὰ κόκκαλά του ἔμειναν. Νὰ αὐτὸς ἦταν ὁ βρυκόλακκας. Ἀχ! τὸ δύστυχο τὸ γατό μου!. . . . . . .

. . . . Ὄξω καὶ σὺ ἀπὸ δῶ δειλὲ τρεμουλιάρη!, ἐγύρισε κ' εἶπε τοῦ Γιωργάκη. ***Σ' ἐσυχάθηκα***. . . Ἄντρας εἶσαι σὺ ἢ ψοφῆμι; Ὄξ' ἀπ' ἐδῶ. . .

Κ' ἐκεῖνος ἐτράβηξε ἀγάλια-ἀγάλια κ' ἔφυγε μὲ σκυμμένο κεφάλι, λέγοντας ἀπὸ μέσα του:

— Δὲν ἔχει κι' ἄδικο. . . ἀλλὰ μήπως κι' ἐγὼ τὸ θέλω νὰ εἶμαι δειλός;

ΛΕΩΝ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικὰ

Ἀναγράφομεν σήμερόν τινα τῶν ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» ἀγγελλομένων δημοσιευμάτων, ἅτινα ἕως τώρα διὰ διαφόρους λόγους δὲν ἠγγέλθησαν παρ' ἡμῶν·

Καὶ πρῶτον μὲν ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ δύο τελευταῖα τεύχη τῆς ἐν Παρισίοις Revue des Études Grecques,

'Αντώνιος Μηλιαράκης

δι' ὧν συμπληροῦται ὁ ἕκτος τόμος, τὸ 23 ('Ιούλιος—Σεπτέμβριος 1893) καὶ τὸ 24 ('Οκτώβριος—Δεκέμβριος 1893). 'Εκ τούτων τὸ μὲν 24 δὲν περιέχει εἰμὴ ἀναγραφὴν τῶν ἑταίρων τοῦ πρὸς ἐπιθάρρυνσιν τῶν 'Ελληνικῶν σπουδασμάτων Συλλόγου καὶ βιβλιογραφίαν ἐκτενῆ, τὸ δὲ 23 περιέχει: διατριβὴν τοῦ Weil Περὶ 'Ερμοκοπιδῶν, 'Ελευσινίους ἐπιγραφὰς ἐκδιδομένας ὑπὸ Foucart, πραγματείαν Περὶ τῆς 'Αναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος, ἐν ᾗ ὁ συγγραφεὺς Félix Dürrbach πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ξενοφῶν διὰ προσποιητῆς μετριοφροσύνης θέλει ἑαυτὸν κυρίως νὰ ἀναδείξῃ καὶ νὰ δοξάσῃ ἐν τῇ συγγραφῇ του ἐκείνῃ, οἱονεὶ ὑπεραπολογούμενος κατὰ τῶν διαβολῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων του, 'Απόσπασμα ἐκδοθησομένου συγγράμματος τοῦ J. Kont: 'Ο Λέσιγγ καὶ ἡ ἀρχαιότης· τὸ ἀπόσπασμα ἐπιγράφεται: 'Ο Λέσιγγ καὶ ὁ ὁρισμὸς τῆς τραγῳδίας κατὰ τὸν 'Αριστοτέλη—, τέλος δέ, διατριβὴν τοῦ Θεοδώρου Reinach Περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἔζησεν ὁ μυθογράφος Βάβριος καὶ Βιβλιογραφίαν.

'Ωσαύτως δύο τεύχη τῶν Mittheilungen τοῦ ἐν 'Αθήναις Γερμανικοῦ 'Αρχαιολογικοῦ 'Ινστιτούτου ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν, τὸ τέταρτον τοῦ ΙΗ' τόμου καὶ τὸ πρῶτον τοῦ ΙΘ'. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν δύο τούτων τευχῶν περιέχει κυρίως οὐκ ὀλίγας ἐπιγραφὰς ἀνεκδότους—Σαμοθράκης (ὑπὸ O. Kern καὶ v. Gaertringen) καὶ 'Εδέσσης (Mordtmann), ἔτι δὲ περὶ τῶν ἐν Τράλλεσι τῆς Καρίας γενομένων ἀνασκαφῶν (ὑπὸ Humann καὶ Doerpfeld), μικρὰν πραγματείαν τοῦ Brueckner Περὶ 'Αθηναϊκοῦ ἐνταφίου εὑρήματος τῆς λεγομένης γεωμετρικῆς περιόδου (χαλκοῦ τρίποδος) καὶ Βιβλιογραφίαν. Τὸ δὲ νεώτατον τεῦχος περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς κυριώτατα: Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ θεάτρου τῆς Μαγνησίας (v. Gaertringen, Kern, Doerpfeld). Σκηνικὰς ἐπιγραφὰς ἐκ Μαγνησίας (ὑπὸ Kern), Περὶ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς γεωγραφίας τῆς Λυδίας (Buresch), 'Επιγραφὰς Σαμοθράκης καὶ 'Αθηνῶν, Περὶ ταινιοφόρου ἀγάλματος εὑρεθέντος ἐν Πειραιεῖ καὶ ἀποκειμένου ἐν τῷ αὐτόθι γυμνασίῳ καὶ Περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς 'Εννεακρούνου τοῦ Doerpfeld.

Ἔπειτα ἔχομεν συνεκδεδομένα τὰ τεύχη 8—12 (Αὔγουστος—Δεκέμβριος 1893) τοῦ Bulletin τῆς ἐνθάδε Γαλλικῆς Σχολῆς, ὧν τὸ κυριώτατον δημοσίευμα εἶναι ὁ περιβόητος ὕμνος τοῦ 'Απόλλωνος ὁ ἐν Δελφοῖς εὑρεθεὶς (κείμενον μετὰ τῶν ἀρχαίων μουσικῶν σημείων, μεταγραφὴ εἰς τὴν νεωτέραν μουσικήν, μετρικὴ διαίρεσις κτλ.). Πλὴν ὅμως τοῦ ὕμνου τούτου περιέχονται ἐν τοῖς τεύχεσι τούτοις καὶ ἄλλα ἀξιόλογα: 'Επιγραφαὶ (Δελφῶν, Στράτου, Κυζίκου, Μυσίας, Βιθυνίας)—Γυναικεῖον ἄγαλμα 'Αλικαρνασσοῦ (ὑπὸ E. Michon)—'Αρχαϊκὴ κεφαλὴ Βρεττανικοῦ μουσείου (Lechat)—Περὶ τοῦ γλύπτου Θρασυξένου τοῦ Παρίου (S. Reinach)—Περί τινων ἀρχαίων ἀγγείων τοῦ Λούβρου (Pottier)—Νομισματικὴ καὶ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Μυκόνου (ὑπὸ I. Σβορώνου)—'Ελληνολατινικὴ ἐπιγραφὴ 'Ιουστίνου καὶ 'Ιουστινιανοῦ τῆς 1 'Ιουνίου 527 (Diehl)—Νομίσματα Λυκίας (Διαμανταρᾶ). Σημειωτέον ὅτι ἡ μὲν φιλολογικὴ ἑρμηνεία καὶ ἡ μετρικὴ διαίρεσις τοῦ ὕμνου τοῦ 'Απόλλωνος εἶναι ἔργον τοῦ Weil, ἡ δὲ εἰς αὐτὸν ἀναφερομένη μουσικὴ πραγματεία ἐφιλοπονήθη ὑπὸ Θεοδώρου Reinach.

— Ὑπὸ τοῦ Γουΐδου Βιάζη, ἐφόρου τῆς Βασιλικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Φλωρεντίας, θὰ ἐκδοθῶσι προσεχῶς διάφορα ἀνέκδοτα φιλολογικὰ ἔργα τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Τὰ πολύτιμα ταῦτα χειρόγραφα ἀπέκτησεν ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Φλωρεντίας ὡς ἑξῆς: Φαίνεται ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ὁ αὐτοκράτωρ ἡτοιμάζετο νἀναχωρήσῃ διὰ τὸν τόπον τῆς ἐξορίας του, ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν θεῖόν του, τὸν Καρδινάλιον Φές, ἀρχιεπίσκοπον τότε τοῦ Λυών, κιβώτιον φέρον τὰ αὐτοκρατορικὰ ἐμβλήματα καὶ περιέχον ἐκτὸς τῆς ἰδιαιτέρας ἀλληλογραφίας, καὶ νεανικά τινα δοκίμια, γραφέντα μεταξὺ τοῦ 1786 καὶ 1792. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρδιναλίου Φές, ἐπισυμβάντα τῷ 1839, τὸ κιβώτιον περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ πρωτοσυγγέλου του ἀββᾶ Λυοννέ, ὁ ὁποῖος τὸ ἤνοιξεν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Καρόλου Βοναπάρτου, υἱοῦ τοῦ Λουκιανοῦ. Τὰ χειρόγραφα ἠγόρασε τότε ὁ διαβόητος Libri, ὁ ὁποῖος τῷ 1842 δι' ἄρθρου δημοσιευθέντος ἐν τῇ *Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων*, ἀνήγγειλε τὴν ἀνακάλυψίν του. Μετὰ τὴν σύλληψιν τούτου, τὰ χειρόγραφα ἠγόρασεν ὁ λόρδος Ashburnham ἀντὶ 8,000 λιρῶν στερλινῶν. 'Απὸ τοῦ 1847 μέχρι τοῦ 1882 ἔμειναν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ μεγάρου Ashburnham, ἐκεῖ δὲ τὰ ἀνεκάλυψεν ἐσχάτως ὁ Φρειδερῖκος Μασσών, ὁ διακεκριμένος ναπολεοντιστής, καὶ ἐπρότεινε εἰς τὸν ἔφορον τῆς 'Εθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων νὰ τὰ ἀγοράσῃ. 'Αλλ' ἐπειδὴ οὗτος δὲν ἔδιδε τὸ ζητούμενον ποσόν, ἔσπευσε νὰ τὰ ἀποκτήσῃ ἡ Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Φλωρεντίας. 'Εκ τῶν ἀνεκδότων τούτων δημοσιεύει εἰς τὸ τελευταῖόν της τεῦχος ἡ Revue des Revues ἓν διήγημα, παραλαμβάνουσα αὐτὸ ἐκ τοῦ Cosmopolitan τοῦ 'Απριλίου.

— Διέτριψεν ἐπί τινας ἡμέρας ἐν 'Αθήναις ὁ διάσημος γάλλος συγγραφεὺς καὶ ἐνθερμότατος φιλέλλην Ἕκτωρ Μαλώ. Κατέλυσεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ὑπὸ αὐστηρὸν incognito, μόνον δὲ ἀφοῦ ἔφυγεν, ἐγνώσθη ἡ εἰς 'Αθήνας ἔλευσίς του.

— Εἰς τὴν «Γενικὴν 'Επιθεώρησιν» τῶν Παρισίων, ὁ Σποῦλλερ, ὁ ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας 'Εκπαιδεύσεως, δημοσιεύει ἄρθρον «'Ο τύπος καὶ ἡ ἀγωγὴ τῆς Δημοκρατίας», ἐν ᾧ ἐξαίρει ὅ,τι ἔχασεν ὁ λαὸς ἐκ τῆς ῥιζικῆς μεταβολῆς τοῦ τύπου, γενομένου τύπου πληροφοριῶν, ἀντί, ὡς ἦτο ἄλλοτε, τύπου συζητήσεων. «'Ο σημερινὸς τύπος —ἐπάγεται— ἀρκεῖται ἱκανοποιῶν τὴν περιέργειαν τοῦ κοινοῦ καὶ τέρπων. . 'Αλλ' ὀφείλει νἀνυψωθῇ εἰς τὴν προτέραν του περιωπήν. Εἰς αὐτὸν εἶνε ἐμπιστευμένον τὸ μέλλον τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Δημοκρατίας. Εἰς τὸν τύπον ὀφείλω πᾶν ὅ,τι εἶμαι καὶ πρὸ πάντων τὴν εἰλικρίνειαν».

'Επιστημονικὰ

— Εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Μαρτίου τῆς «Pall Mall Magazine» ὑπὸ τὸν τίτλον «Πῶς ὁμιλοῦν καὶ πῶς ἀποθνήσκουν οἱ πίθηκοι», ὁ καθηγητὴς Γάρνερ δημοσιεύει τὰ περιεργότατα ἐξαγόμενα τῶν ἐπὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἠθῶν τῶν πιθήκων μελετῶν του, τοὺς ὁποίους ἐσπούδασεν ὡς γνωστόν, ζήσας ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰ δάση τῆς 'Αφρικῆς ἐντὸς κλωβοῦ σιδηροῦ, συρματοπλέκτου.

— 'Επὶ εὐκαιρίᾳ τῆς διεθνοῦς ἐν Καλλιφορνίᾳ 'Εκθέσεως θὰ συνέλθῃ ἐν 'Αγίῳ Φραγκίσκῳ συνέδριον 'Αστρονόμων.

— 'Εν Λισσαβῶνι τὸν προσεχῆ 'Ιούλιον θὰ συνέλθῃ διεθνὲς ὀρυκτολογικὸν καὶ γεωλογικὸν συνέδριον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Πορτογαλλικῆς Κυβερνήσεως. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο ἐκλήθησαν νὰ λάβουν μέρος ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη.